

Somatski frazemi u govoru Krnice

Valić, Marko

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:690813>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-24**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA KROATISTIKU

Marko Valić

Somatski frazemi u govoru Krnice

Diplomski rad

Pula, rujan 2022.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA KROATISTIKU

Marko Valić

Somatski frazemi u govoru Krnice

Diplomski rad

JMBAG: 0303066496

Studijski smjer: Hrvatski jezik i književnost i povijest

Predmet: Dijalektologija hrvatskoga jezika: Terenska istraživanja

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Kroatistika

Mentorica: prof. dr. sc. Lina Pliško

Pula, rujan 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Marko Valić, kandidat za magistra hrvatskoga jezika i književnosti i povijesti ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljeni način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, _____ Marko Valić _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom

_____ Somatski frazemi u govoru Krnice _____

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____

Potpis

_____

SADRŽAJ

Uvod.....	1
1 Mjesni govor Krnice.....	4
2 Dosadašnja frazeološka istraživanja marčanskih govora.....	8
3 Metodologija istraživanja.....	9
4 Konceptna analiza somatskih frazema u govoru Krnice – rezultati istraživanja	11
4.1 Frazemi koji se odnose na čovjeka	13
4.1.1 Dob.....	13
4.1.2 Pozitivne ljudske osobine	14
4.1.3 Negativne osobine čovjeka.....	18
4.1.4 Čovjekove osobine koje se ne mogu odrediti kao isključivo pozitivne ili negativne	26
4.1.5 Čovjekova stanja i rezultati vlastitoga ili tuđeg djelovanja.....	29
4.1.6 Frazemi kojima se opisuje čovjekovo kretanje.....	36
4.1.7 Frazemi kojima se opisuje čovjekov odnos prema jelu.....	36
4.1.8 Frazemi kojima se opisuje čovjekov status i životne situacije.....	38
4.1.9 Frazemi kojima se opisuje čovjekovo ponašanje i međuljudski odnosi.	40
4.1.9.1 Mentalne sposobnosti	47
4.1.10 Frazemi kojima se opisuje čovjekov odnos prema radu	54
4.2 Frazemi kojima se opisuje količina.....	55
4.3 Frazemi kojima se opisuju vremenski i prostorni odnosi	56
5 Zaključak.....	57
6 Sažetak	59
7 Literatura.....	61
Prilozi	1

UVOD

Budući da sam za potrebe završnog rada pod mentorstvom profesorice Line Pliško na preddiplomskom studiju istraživao somatske frazeme sa sastavnicom 'glava' u govoru Krnice, odlučili smo pomnije istražiti i produbiti prisutnost somatskih frazema u govoru Krnice. U ovome diplomskom radu odlučili smo, uz somatem *glava*, korpus somatema proširiti na *nogu, ruku, nos, stražnjicu, oko, bradu, srce, prst, krv, kožu, uši, usta, grlo* i *jezik*.

U suvremenoj domaćoj jezikoslovnoj literaturi prisutno je različito viđenje frazeologije kao jezikoslovne discipline. Ona se najčešće prikazuje kao samostalna jezikoslovna disciplina (Samardžija, 1995: 84) ili kao relativno samostalna jezikoslovna disciplina u vrlo bliskoj vezi s leksikologijom (Melvinger, 1989: 84; Hudaček-Mihaljević-Pilić, 2001: 86) (Kovačević, 2012: 3). Frazeologija je relativno mlada lingvistička disciplina, a sam termin *frazeologija* ima dva osnovna značenja. Prvo je lingvistička disciplina, odnosno znanost o ustaljenim izrazima koji se proučavaju u okviru jednoga jezika ili više njih. Drugo je ukupnost frazema objedinjenih prema različitim kriterijima (Menac; Fink-Arsovski; Venturin, 2014: 5).

Počeci hrvatske frazeologije i frazeoloških istraživanja sežu u sedamdesete godine prošloga stoljeća. U hrvatskome jezikoslovlju početak frazeoloških istraživanja obilježio je rad Antice Menac *O strukturi frazeologizma* (Menac 1970/1971) u kojemu autorica određuje predmet istraživanja i osnovna obilježja promatrane jezične jedinice udarajući temelje *zagrebačke frazeološke škole* koja je zaslužna za osamostaljivanje frazeologije kao jezikoslovne discipline te razvoj i promicanje hrvatske frazeologije u svijetu (Kovačević, 2012: 4). Antica je Menac ujedno autorica, suautorica i urednica više frazeoloških rječnika. Uz Anticu Menac kao začetnicu hrvatske frazeologije i frazeoloških istraživanja treba navesti i Josipa Matešića, jezikoslovca i urednika prvoga jednojezičnog *Frazeološkog rječnika hrvatskoga ili srpskog jezika*.

Posljednjih su se desetljeća intenzivirala frazeološka istraživanja. Težište frazeoloških istraživanja u početku je bilo usmjereno na usporedbu hrvatskih frazema s drugim jezicima, najčešće slavenskim, ruskim¹, poljskim.² Međutim, neki se frazeolozi bave isključivo analizom frazema hrvatskoga jezika.

Frazeološka istraživanja somatema sve su se više razvila prethodnih desetljeća. Tako je Barbara Kovačević sa suradnicima razvila projekt *Rječnik hrvatskih somatskih frazema* kojemu je zadaća stvaranje potpunoga korpusa somatskih frazema. Također, Barbara Kovačević je kao temu svoje doktorske disertacije imala *Hrvatska somatska frazeologija*³ u kojoj se analiziraju hrvatski frazemi sa somatskom sastavnicom. Ana Dugandžić je 2019. godine u svome doktorskom radu istražila *Somatske frazeme u hrvatskom i ukrajinskom jeziku*⁴, a Marija Malnar je 2011. godine istražila somatske frazeme čabarskih govora⁵. Martina Bašić autorica je članka *Frazemi sa somatskom sastavnicom ruka u rječnicima izvornih čakavskih govora* gdje je na temelju ovjere u objavljenim rječnicima izvornih čakavskih govora izradila rječničku frazeološku nadnatuknicu 'ruka'⁶. Frazeološka istraživanja somatema prikupljaju se terenskim istraživanjima na određenom frazeološkom korpusu te se najčešće prikupljaju pomoću upitnika i svakodnevnim razgovorima s izvornim govornicima.

Somatski su frazemi oni frazemi koji za barem jednu sastavnicu imaju dio tijela. Takvi frazemi čine jednu od najbrojnijih skupina frazema u mnogim jezicima. Njihovo istraživanje može pridonijeti boljemu razumijevanju i uspostavljanju odnosa između kognicije, kulture i jezika (Kovačević, 2012: 16).

---

¹ Fink Arsovski, Željka; Menac, Antica; Mironova Blažina, Irina; Venturin, Radomir. 2011. Hrvatsko-ruski frazeološki rječnik. Knjigra d.o.o. Zagreb.

² Vidović Bolt, Ivana. 2009. Poljsko-hrvatski frazeološki rječnik on-line. FF press. Zagreb.

³ Kovačević, Barbara. 2006. *Hrvatska somatska frazeologija*. Filozofski fakultet. Zagreb.

⁴ Dugandžić, Ana. 2019. *Somatski frazemi u hrvatskom i ukrajinskom jeziku*. Filozofski fakultet. Zagreb.

⁵ Malnar, Marija. 2011. 'Somatska frazeologija čabarskih govora'. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. 37/1. *Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. Zagreb. 101– 119.

⁶ Bašić, Martina. 2020. 'Pune ruke posla – frazemi sa somatskom sastavnicom ruka u rječnicima izvornih čakavskih govora'. *Filologija: časopis Razreda za filološke znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*. 75. Zagreb. 67–97.

Frazeolozi na različite načine pristupaju određenju skupine somatskih frazema. Dok jedni frazeolozi somatskim frazemima smatraju samo frazeme koji za sastavnicu imaju dio ljudskoga tijela, drugi u somatsku frazeologiju uključuju i one frazeme koji za sastavnicu imaju dio životinjskoga tijela. Također, jedni pri određenju skupine isključuju unutarnje organe, tj. one koji se ne nalaze na površini ljudskoga tijela, koji nisu vidljivi na živome ljudskom tijelu, a drugi unutar somatske skupine obrađuju i frazeme koji za sastavnice imaju dušu ili um (Kovačević, 2012: 16).

1 MJESNI GOVOR KRNICE

Krnica je naselje smješteno devet kilometara sjeveroistočno od općinskoga središta Marčane. Stanovnici se bave poljodjelstvom, ribarstvom i tercijarnim djelatnostima od kojih je najzastupljeniji turizam. Arheološki nalazi svjedoče o nastanjenosti u prapovijesno i rimsko doba, a povijesnim se izvorima spominje u 13. stoljeću. Nakon toga Krnica je bila napuštena, što zbog ratova, što zbog kuge, a ponovno je naseljena 1520. godine izbjeglicama pred Osmanlijama iz Dalmacije, pod vodstvom svećenika Ivana Buršića. Kulturne znamenitosti u Krnici su crkva svetoga Roka te još dvije manje crkvice, crkva svetoga Josipa (Usipa) i svetoga Valentina, a kulturni događaj koji se odvija svake godine 16. kolovoza je Rokova.⁷ Krnica prema popisu stanovništva iz 2021. godine ima 276 stanovnika, što je deset stanovnika manje od onoga iz 2011. godine, a nažalost najmanji broj otkad se vrše popisi.

Prema klasifikaciji dijalekata čakavskoga narječja, hrvatskog jezikoslovca i akademika Dalibora Brozovića, mjesni govor Krnice pripada jugozapadnom istarskom ili štakavsko-čakavskom dijalektu, a prema klasifikaciji Josipa Lisca jugozapadnom istarskom dijalektu (Lisac, 2009: 51).

Prvo, temeljitije istraživanje govora u Istri, proveo je godine 1916. Josip Ribarić, i to za potrebe svoje doktorske disertacije, koja zbog ratnih neprilika nikada nije bila obranjena. Ova je radnja pod naslovom *Razmještaj južnoslovenskih dijalekata na poluotoku Istri* objavljena tek 1940. godine. Prema njegovoj klasifikaciji istarskih slavenskih govora, govor Krnice pripada *štakavsko-čakavskom prelaznom dijalektu Slovinaca*. U svojem istraživanju iz 1928., a objavljenom 1930. godine, poljski lingvist Mieczysław Małecki, govor Krnice pridružuje *štokavskoj grupi govora, vodnjanskoga tipa*.⁸ Također, Pavle Ivić, Radoslav Bošković i Ivan Popović govor Krnice uvrstili su u *štokavske govore*.

---

⁷ Matijašić, Robert. 2005. „Krnica“. Istarska enciklopedija. Leksikografski zavod Miroslava Krležje. Zagreb. str. 420.

⁸ Małecki, Mieczysław. 1935. *Slavenski govori u Istri*. Jadranski kalendar. Izdanje konzorcija lista Istra. Zagreb. str. 24.

Budući da je Mate Hraste smatrao netočnim određivanje štokavskoga područja u Istri, on 1964. godine sa svojim studentima odlazi u jugozapadnu Istru s ciljem istraživanja koliko je točno određivanje štokavskoga područja u Istri i koliko se uopće u Istri govori štokavski. U Krnici mu je ispitanik bio Ive Buršić te je na koncu istraživanja zaključio da su svi govori jugozapadne Istre, izuzev Premanture i njenih zaseoka, čakavsko-štokavsko-ikavski s pretežnim brojem čakavskih osobina (Hraste, 1964: 26).

Knjiga *Govori općine Marčana*, autorice Line Pliško i autora Davida Mandića, nastala je u okviru projekta Hrvatske zaklade za znanost *Dijalektološka i jezičnopovijesna istraživanja hrvatskoga jezika*. Knjiga obuhvaća govor dvadeset i triju marčanskih naselja: Belavići, Bratulići, Cokuni, Divšići, Filipana, Hreljići, Kavran, Krnica, Kujići, Lobarika, Mali Vareški, Marčana, Mutvoran, Orbanići, Pavićini, Peruški, Pinezići, Prodol, Rakalj, Šarići, Šegotići, Veliki Vareški i Cetinići (Pliško; Mandić, 2019: 6).

Recentna istraživanja krničkoga govora objelodanjena su 2003. godine u članku Line Pliško *Fonološki i morfonološki opis mjesnoga govora Krnice* (Pliško, 2003: 61) te u knjizi *Govori općine Marčana*.

Prema istraživanjima Line Pliško i Davida Mandića jezičke značajke krničkoga govora su sljedeće:

Na fonološkoj razini: refleks jata je ikavski s rijetkim primjerima ekavskog (*delo, seno*), praslavenska konsonantska skupina */*dj/* i starohrvatska */dôj/* u govoru Krnice realizira se kao */j/*, */ž/* i */đ/*, primjerice *tuji, tuja; trži, slaži; anđea, đaketon*. Praslavenska konsonantska skupina *zgj, zdj* sačuvala se u imenicama *moždani* i *daž(d)*. (Pliško, 2003: 63).

Na morfološkoj razini: finalno */-l/* izgubljeno je na završetku unutrašnjeg sloga (*bona, koci*), na završetku osnove u imeničkim riječi i priloga (*kota, veseja*) i u jednini muškog roda glagolskih pridjeva radnih (*čuja, uzeja*), u mjesnom govoru Krnice prevladava prijevoini lik *s e* u korijenskome morfemu glagola *krestiti* i *restiti*, u mjesnom govoru Krnice upitna i odnosna zamjenica za značenje 'živo' *koji, koja, koje* ima kontrahirani oblik *ki, ka, ke*, prezent glagola *ići* javlja se s okrnjenom i neokrnjenom osnovom *gred-/gre-* i glasi: *gren, greš, gre, gremo, grete, gredu*, prilog opet u Krnici glasi *joped*, u prezentskoj osnovi glagol *moći*, koji dolazi od osnove praslavenskoga glagola **mogti*, javlja se s rotacizmom *l* intervokalno */ž/ > /r/*: *moren, moreš, more, moremo, morete, moru*, sibilizacija je dokinuta kao morfonološka kategorija u imenica (*junaki*) (Pliško, 2003: 67).

U imenica *a*-vrste nalaze se odrazi starih nastavaka, npr. *čovikon, sinon, lugon*. Međutim, kada je riječ o prijeglasu, inačica *-on* često dolazi i tamo gdje je ranije bio *-en* (osobito iza *c, št, žd, j*, i staroga palatalnog *r*) npr. *ocon, uljon, ribaron*. (Pliško; Mandić, 2019: 178). Što se genitiva množine tiče, u imenica *a*-vrste neovisno o rodu prevladava nastavak *-ī*, podrijetlom iz *i*-vrste, npr. *popi, snopi*. U imenica *e*-vrste nalazi se nulti nastavak, npr. *žen, hiž* (Pliško; Mandić, 2019: 181.). Dativ, lokativ i instrumental množine nalaze se u imenica *e*-vrste, gdje se čuvaju izvorni množinski nastavci *-an, -ah* i *-ami*, npr. D mn. *kokošan*, L mn. *nogah* i I mn. *susedami* (Pliško; Mandić, 2019: 184).

U govorima općine Marčana, kao i drugdje u JZ istarskom dijalektu, razlika u odrazima određene i neodređene sklonidbe pridjeva čuva se samo u nominativu. Npr. *on je visok, dobar, lip...*, tek se rijetki pridjevi u tom obliku upotrebljavaju kao atributi,

npr. *dobar čovik, cija dan*. Kao i u većini ostalih istarskih govora, ovdje nema prijedloga u nastavcima genitiva, dativa i lokativa jednine muškoga i srednjeg roda – u svih pridjeva tu se nalazi glas *e*. Nastavak dativa i lokativa jednine muškoga i srednjeg roda obično glasi *-en*. Npr. *šporkega, drugen* (Pliško; Mandić, 2019: 193-194).

Zamjenice se dijele na lične: *ja, ti, on/ona/ono, mi, vi, oni/one*, povratna: *se, sebe*, posvojne i povratno-posvojna: *moj, tvoj, njegov/njeji ili njoji, naš vaš, njihov; svoj*, pokazne: *ti, uvi, uni; takov, uvakov, unakov*, itd., upitne: *ki, ča; čigov; ki/ka/ko; kakov*, itd. i neodređene: *ki, ča, nidan, niš, niki, ništo, svaki, svi, nikakov*, itd. (Pliško; Mandić, 2019: 198-199).

Prezent se tvori trima skupinama prezentskih nastavaka: *-en, -in, -an*, prezent glagola *biti* ima dvije prezentske paradigme – tematsku: *buden, budeš,...* i atematsku *san, si, je, smo, ste su*. Prezent glagola *stítit* glasi: *ču, češ, će, ćemo, ćete, te* ili *če*. Pomoćni glagol za tvorbu kondicionala: *bin, biš, bi, bimo, bite, bi*. Niječni prezent glagola *biti* glasi: *nisan/nis, nisi, ni, nismo, niste, nisu*, glagola *htjeti – stiti*: *neču, nečeš, neče, nećemo, nećete, neče* i *imati*: *niman, nimaš, nima, nimamo, nimate, nimaju* (Pliško; Mandić, 2019: 275).⁹

Prema recentnim istraživanjima Line Pliško i Davida Mandića mjesni govor Krnice je na dijalekatskoj karti općine Marčana uvršten u sjeverozapadnu podskupinu marčanskih govora (Pliško; Mandić, 2019: 278).

---

⁹ Za srednje *č* ubuduće ćemo u tekstu koristiti *č*

2 DOSADAŠNJA FRAZEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA MARČANSKIH GOVORA

Dijalektološka istraživanja posljednjih se desetljeća mogu pohvaliti brojnim rječnicima i radovima čiji su autori hrvatski dijalektolozi, ali i studenti kroatistike koji se sve više zanimaju za frazeologiju svoga zavičaja.

Romana Percan je 2017. godine za svoj diplomski rad sastavila Frazeološki rječnik Raklja. Rječnik je uređen abecednim redom, a za svaku riječ naveden je frazem kojega je zabilježila u Raklju te njegov ekvivalent na hrvatskom standardnom jeziku. Svi su njezini obavjesnici bili izvorni govornici iz Raklja.

Lina Pliško i Romana Percan semantički su i konceptualno analizirale rakljanske frazeme koji se odnose na ljudske osobine.¹⁰

Budući da se sve više studenata kroatistike zanima za lokalnu frazeologiju, tako sam i ja, 2020. godine, kao student kroatistike na trećoj godini preddiplomskoga studija pod mentorstvom profesorice Line Pliško obradio *Somatske frazeme sa sastavnicom 'glava' u govoru Krnice*. U tom smo radu istražili prisutnost somatskih frazema sa sastavnicom *glava* u govoru Krnice. U radu je bio konceptno analiziran 91 somatski frazem sa sastavnicom *glava* te su frazemi prema značenju podijeljeni u semantičke skupine.

Ovim istraživanjem somatskih frazema u govoru Krnice htjeli bismo dati skroman doprinos poznavanju frazeologije marčanskoga kraja.

---

¹⁰ Pliško, Lina; Percan, Romana. 2017. *Iz Rakljanske frazeologije*. Barbanski zapisi. Zbornik radova sa znanstvenog skupa „Barban i Barbanština od prapovijesti do danas“, 6. memorijal Petra Stankovića „Barban u srcu“, svezak 5., 221 – 242.

3 METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

U ovome ćemo radu konceptno analizirati i protumačiti somatske frazeme koje smo zabilježili u mjesnome govoru Krnice. Prikupljene frazeme ćemo usporediti s frazemima zabilježenima u drugim organskim govorima – čakavskim, kajkavskim i štokavskim. U konačnici ćemo prikupljene frazeme usporediti s frazemima zapisanima u *Hrvatsko-engleskom frazeološkom rječniku* i *Hrvatsko-njemačkom frazeološkom rječniku* kako bismo odredili frazemske lokalizme, regionalizme i internacionalizme. Za usporedbu smo se koristili sljedećim rječnicima¹¹:

- 1) FRMG – Marija Peruško. 2019. *Frazeološki rječnik Medulina*. Medulin: Općina Medulin.
- 2) FRR – Romana Percan. 2017. *Frazeološki rječnik Raklja*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- 3) FGZM – Radoslav Runko. *Frazemi u govoru zaseoka Mrkoči u Istri*. – rječnik u rukopisu.
- 4) FNIG – Mira Menac-Mihalić. 2005. *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj*. Zagreb: Školska knjiga: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- 5) FKPKG – Jela Maresić, Mira Menac-Mihalić. 2008. *Frazeologija križevačko-podravskih kajkavskih govora s rječnicima*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- 6) FSG – Mira Menac-Mihalić, Antica Menac. 2011. *Frazeologija splitskog govora s rječnicima*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- 7) HEFR – Ivana Bendow. 2009. *Hrvatsko-engleski frazeološki rječnik*. Zagreb: Školska knjiga.
- 8) HNJFR – Josip Matešić. 1988. *Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik*. Zagreb-München: Nakladni zavod Matice hrvatske.

---

¹¹ Dalje se u tekstu koristimo kraticama navedenima s lijeve strane.

Somatske frazeme u govoru Krnice prikupili smo terenskim istraživanjem pomoću autorskoga upitnika kojim se provjeravala prisutnost određenog frazema u govoru Krnice.

U istraživanju su sudjelovali izvorni govornici iz Krnice, a oni su:

Klaudio Škabić (rođen 1951.)

Josip Vlačić (rođen 1951.)

Za oba ispitanika koja su sudjelovala u istraživanju imamo potpisane privole kojima ispitanici daju suglasnost za korištenje svojih osobnih podataka (ime i prezime, datum i godina rođenja) meni, kao studentu diplomskoga studija hrvatskoga jezika i književnosti i povijesti na Filozofskom fakultetu, u svrhu istraživanja frazema u mjesnom govoru Krnice koji su zastupljeni u ovome diplomskom radu. Također, svi su frazemi iz upitnika i razgovori snimljeni mobilnim uređajem.

4 KONCEPTNA ANALIZA SOMATSKIH FRAZEMA U GOVORU KRNICICE – REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Veliki broj frazema utemeljen je na metaforama. Stoga je konceptualna analiza veoma zahvalna za prikazivanje značenja, tj. tematsko-značenjskih područja unutar kojih se ostvaruju (svrstavaju) pojedini frazemi (Kovačević, 2012: 126).

Koncept je zajednički pojam koji prožima značenja pojedinih frazema bez obzira na njihovo kategorijsko značenje i tako ih objedinjuje u određenu skupinu. Tako konceptualno svrstani frazemi međusobno nisu sinonimi i nemaju istu strukturu. Oni samo dijele isti koncept. Prema Barbari Kovačević (Kovačević, 2012: 126) uvršteni frazemi mogu se podijeliti u tri osnovne skupine: a) frazemi koji se odnose na čovjeka, b) frazemi kojima se opisuje količina, c) frazemi kojima se opisuju vremenski odnosi i prostorni odnosi.

Koncept je u početku bio najčešće upotrebljavan kao sinonim za "pojam", međutim, postoje mišljenja prema kojima se koncept i pojam trebaju razlikovati. Jedno je od tih mišljenja da se pojam "definira", a koncept "doživljava" (Zykova, 2019: 49).

U mjesnome govoru Krnice zabilježili smo 144 somatska frazema sa sastavnicama *noga, ruka, glava, nos, stražnjica, oko, brada, srce, prst, krv, koža, uši, usta, grlo* i *jezik*.

Somatski frazemi mjesnoga govora Krnice sa sastavnicom *glava* preuzeti su iz mog završnog rada koji sam izradio pod mentorstvom prof. dr. sc. Line Pliško.¹²

Somatem *noga* najbolje se može opisati kao organ hoda. Noga je simbol društvene povezanosti. Omogućuje zbližavanja, podupire druženje, ukida razmake: ima društveno značenje (Chevalier; Gheerbrant, 2007: 470). Somatska sastavnica *noga* ponajviše se odnosi na stabilnost, samostalnost, zdravlje i djelovanje čovjeka. Somatem *ruka* je simbol snage, vlasti, pružene pomoći i zaštite. Ruka je i oruđe pravde, koje određuje kaznu osuđenima (Chevalier; Gheerbrant, 2007: 623). *Glava* je općenito simbol snage aktivnog počela koje uključuje nadmoć u upravljanju,

---

¹² Valić, Marko. 2020. *Somatski frazemi sa sastavnicom 'glava' u govoru Krnice*. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Pula.

zapovijedanju i prosvjetljivanju. Ljudska glava ima oblik kugle, pa se, prema Platonu, može usporediti sa svemirom; ona je mikrokozmos (Chevalier; Gheerbrant, 2007: 182). U hrvatskoj somatskoj frazeologiji ljudska glava simbolizira život i osobu (Kovačević, 2012: 107). *Nos* je kao i oko simbol oštroumnosti, pronicavosti, sposobnosti prosudbe, ali više intuitivne nego razumske. U Crnoj Africi pasja ili svinjska njuška osnovni je sastojak mnogih čarobnih prašaka za uspostavljanje veze s duhovima, a u Japanu se kaže da oholi i hvalisavi ljudi imaju duge nosove (Chevalier; Gheerbrant, 2007: 471). Somatem *nos* u frazeologiji simbolizira instinkt, ponos i nametljivost. *Oko* kao organ vidnog opažaja, gotovo je posvuda, i sasvim razumljivo, simbol duhovnog opažaja (Chevalier; Gheerbrant, 2007: 482). Somatem *oko* u frazeologiji simbolizira osobu, vještinu, pažnju, život i dragocjenost (Kovačević, 2012: 109). *Srce* je središnji čovjekov organ, odgovara pojmu središta u širem smislu. Dok Zapad u srce smješta osjećaje, sve tradicionalne civilizacije, naprotiv, u srce smještaju razum i intuiciju (Chevalier; Gheerbrant, 2007: 681). *Krv* simbolizira sve vrijednosti zajedničke s vatrom, toplinom i životom, koje su opet srodne suncu. S tim se vrijednostima povezuje sve što je lijepo, plemenito, uzvišeno. Krv ima udjela i u općoj simbolici crvenog. Krv se posvuda smatra sredstvom za prijenos života (Chevalier; Gheerbrant, 2007: 352). *Usta* su otvor kroz koji prolaze dah, riječ i hrana; simbol su stvaralačke moći, a posebno udahnuća duše. Kao organ riječi i daha usta simboliziraju i viši stupanj svijesti, sposobnosti sređivanja razumom (Chevalier; Gheerbrant, 2007: 798). Frazemi u kojima se pojavljuje somatem *usta* utemeljeni su na konvencionalnome znanju o tome da *usta* sudjeluju u procesu uzimanja hrane i njezine početne prerade te da se u ustima nalazi *jezik* koji sudjeluje u govoru (Kovačević, 2012: 111). *Jezik* se kao tjelesni organ poistovjećuje s plamenom. Ima njegov oblik i pokretljivost, razara i očišćuje. Kao oruđe riječi, stvara i uništava, moć mu je bezgranična (Chevalier; Gheerbrant, 2007: 252).

Frazemi u ovome radu razvrstani su prema modelu konceptualne analize somatskih frazema Barbare Kovačević korištene u knjizi *Somatski frazemi od glave do pete*. Koncepti u koje su svrstani frazemi objedinjeni su u tri osnovne skupine: 1) frazemi koji se odnose na čovjeka, 2) frazemi kojima se opisuje količina i 3) frazemi kojima se opisuju vremenski i prostorni odnosi (Kovačević, 2012: 126).

4.1 Frazemi koji se odnose na čovjeka

4.1.1 Dob

- **Mladost**

od mâlih nôg - od malih (najmanjih) nogu

Frazem **od mâlih nôg** ulazi u koncept mladosti, a odnosi se na prisjećanje ranoga djetinjstva. Tim se frazemom najčešće prikazuje rana mladost čovjeka. Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u FRMG (str. 85), FNIG (str. 247), FKPKG (str. 137), u FSG (str. 112), u FRR (str. 61) te u HNJFR (str. 328).

- **Starost**

sūra brāda - sijeda (bijela) brada

Obično stariji ljudi imaju sijedu kosu i bradu, pa možemo zaključiti da se taj frazem odnosi na staroga čovjeka, odnosno starca. Katkad se taj frazem može odnositi na čovjeka punog mudrosti, no u ovome se primjeru odnosi na starca. Frazem je zabilježen u istom obliku i značenju u HNJFR: *Graubart, alter Mann, Greis* (str. 37).

4.1.2 Pozitivne ljudske osobine

- **Ponos**

uzdignjene glavê – uzdignute glave

U pozadinskoj slici ovoga frazema je čovjek koji je svjestan svojih uspjeha i osoba koja je zadovoljna životom kojega vodi. Frazem **uzdignjene glavê** koji se koristi u mjesnome govoru Krnice upravo to i potvrđuje jer opisuje čovjeka koji pred svima hoda uzdignute glave ne stideći se ni od čega. Taj frazem zabilježen je u istom obliku i značenju samo u FGZM: z *dignjenoj glavon* (str. 53).

- **Dostojanstvo**

nêce pàsti krùna z glavê <kêmu> – neće pasti kruna s glave *komu*

Frazem se odnosi na čovjeka kojega sugovornik uvjerava da napravi nešto čemu se opire jer misli da mu je to ispod časti, iako da to napravi ne bi bio manje vrijedan i povrijeđen. Frazem **nêce pàsti krùna z glavê <kêmu>** potvrđen je u istom značenju u HNJFR: *wird kein Zacken aus der Krone fallen* (str. 244).

- **Hrabrost, ohrabrenje**

glâvu gòri! – glavu gore <!>

Frazem **glâvu gòri!** odnosi se na čovjeka kojemu je potrebno ohrabrenje, utjeha, pružanje pomoći, motivacija, inspiracija i izbjegavanje depresivnih, tužnih i teških stanja jer sve je u životu rješivo, pa čak i u najtežim trenutcima. Taj je frazem potvrđen

u istom obliku i značenju u HEFR: *keep your chin up!* (str. 68), HNJFR: *Kopf hoch!* (str. 121), FGZM: *glavu gori!* (str. 51) i FRR: *glâvu gõri* (str. 27).

- Iskrenost

vřči rŭku na sřce - staviti ruku na srce

řeliti od svĕga/cĭlega sřca - od <svęga> srca [řeljeti, řestitati, zahvaliti itd.]

iz svĕga/cĭlega sřca - svim srcem

Frazem **vřči rŭku na sřce** nosi značenje iskreno govoriti *řto*, govoriti iskreno iz srca'. Također, simbolika je u tome kada nešto iskreno govorimo, ruku instinktivno polažemo na srce. Frazem **vřči rŭku na sřce** potvrđen je u istom obliku i značenju u FNIG (str. 292), FKPKG (str. 163), HEFR (str. 217), HNJFR (str. 502), FGZM (str. 171) i FRR (str. 74). Frazemi **řeliti od svĕga/cĭlega sřca** i **iz svĕga/cĭlega sřca** u značenju 'srdačno, iskreno, velikodušno' *srce* je percipirano kao zatvoreni prostor u kojemu se jasno očituju dimenzije, pa je samim time kod njega jače istaknuta lokaliziranost (Kovačević, 2012: 134). Frazem **řeliti od svĕga/cĭlega sřca** ovjeren je u istom obliku i značenju u FRMG (str. 123), FKPKG (str. 173), FSG (str. 149), HEFR (str. 233), HNJFR (str. 539) i FGZM (str. 183) dok je frazem **iz svĕga/cĭlega sřca** potvrđen u istom obliku i značenju samo u FKPKG: *od {sega} srca* (str. 173) i u HNJFR: *von ganzem Herzen* (str. 541).

- Pokornost, poslušnost

kaläti glâvu – pognuti glavu

pästi prid nõge <kĕmu> - pasti/padati pred noge *komu*

řsti z rukĕ <kĕmu> - jesti iz ruke *komu*

Frazem **kalàti glâvu** opisuje čovjeka koji je poražen, podčinjen kakvoj osobi, sustavu ili društvu i koji čini što protiv svoje volje. U semantičkome talogu je slika čovjeka koji gleda u pod, čovjeka koji ne gleda prema budućnosti i čovjeka koji nije vedar i pozitivan. Taj je frazem potvrđen u istom obliku i značenju u HNJFR: *den Nacken beugen* (str. 127) i u istom značenju, ali različitom obliku u FRR: *spušiti glâvu* (str. 28).

Frazem **pàsti prid nòge <kěmu>** ima značenje 'tražiti oprost od *koga*, biti *kome* pokoran zbog svoje ili njegove dobrobiti i tražiti dopuštenje za obavljanje neke radnje'. Frazem nije potvrđen ni u jednom od konzultiranih rječnika.

Frazem **ìsti z rukê <kěmu>** nosi značenje 'vjerovati *kome*, biti mu potpuno podložan i u potpunosti mu se predati i pokoriti'. Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u FNIG (str. 291), FKPKG (str. 163), FSG (str. 140) te u HEFR (str. 216).

- Uspješnost

grê ti za rukôn - ide (polazi) od ruke (za rukom) *komu što*

ìma stvâr u mâlen p̃rstu - imàti čã u mâlen p̃rstu

Ova dva frazema nose opće značenje 'biti dobar u *čemu*, biti spretni i sjajni u obavljanju nekoga posla, biti izvanredan u nekoj domeni i području'. Frazem **grê ti za rukôn** potvrđen je u istom obliku i značenju FRMG (str. 114), FNIG (str. 291), FKPKG (str. 163), FSG (str. 140), HEFR (str. 217), HNJFR (str. 499) te u FRR (str. 74). Drugi frazem potvrđen je u svim konzultiranim rječnicima u istom obliku i značenju: FRMG, (str. 107), FNIG (str. 280), FKPKG (str. 153), FSG (str. 132), HEFR (str. 198), HNJFR (str. 460), FGZM (str. 156), FRR (str. 69).

- **Pružanje pomoći, pružanje potpore**

biti dësna rŭka <kĕmu> - biti (postati) desna ruka *čija (komu)*

Frazem **biti dësna rŭka <kĕmu>** nosi značenje 'biti *čiji* prvi pomoćnik, biti uz *koga* čitavo vrijeme i obavljati poslove koji će olakšati *čiji* rad.' Frazem je potvrđen u svim konzultiranim rječnicima u istom obliku i značenju: FRMG (str. 114), FNIG (str. 289), FKPKG (str. 162), FSG (str. 139), HEFR (str. 215), HNJFR (str. 497), FGZM (str. 169), FRR (str. 73).

- **Izražavanje zadovoljstva**

sŕce ti je na mĭstu - srce je na mjestu *komu*

Frazem **sŕce ti je na mĭstu** nosi značenje ispunjenog zadovoljstva, ispunjene želje ili kakvog očekivanja (Kovačević, 2012: 144). Taj je frazem zabilježen u istom obliku i značenju u FRMG: *srce je na mistu kemu* (str. 123), FNIG: *srce je na mistu komu* (str. 303), FKPKG: *srce je na mestu komu* (str. 173), HNJFR: *das Herz ist völlig zufriedengestellt* (str. 541), FGZM: *srce bi na mestu* (str. 183) te u FRR: *sŕce na mĭstu* (str. 79).

- **Biti pametan**

imàti sòli u glâvi – imati soli u glavi

Ovaj frazem nosi značenje 'biti pametan, znati rasuđivati dobro od zla, znati prosuditi dobre i loše odluke'. Frazem **imàti sòli u glâvi** može se povezati i s antičkim odnosno

latinskim izričajem *cum grano salis*¹³ sa značenjem 'ne prihvatiti (što) zdravo za gotovo; prihvatiti s rezervom'. Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju u HNJFR: *Grütze im Kopf haben* (str. 122).

4.1.3 Negativne osobine čovjeka

- **Nemati časti, nemati ugleda**

šporkàti rûke - uprljati/prljati ruke <čime (u čemu)>

Frazem **šporkàti rûke** nosi značenje 'obavljati nečastan posao, prihvatiti *što* (najčešće novac) u razmjenu za neke nečiste poslove, napraviti nešto što ostavlja mrlju na čovjekovu životu'. Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u FKPKG: *zamazati ruke* (str. 164), FSG: *šporkat ruke* (str. 141), HNJFR: *sich die Hände schmutzig machen* (str. 503) i u FGZM: *šporkat ruke* (str. 171).

- **Dodvoravanje, ulagivanje, ulizivanje**

lîzati guzìcu <kěmu> - lizati dupe *komu*

Frazem **lîzati guzìcu <kěmu>** nosi značenje 'ulizivati se *komu*, podilaziti *komu*, dodvoravati se *komu* zbog kakvog sitnog osobnog interesa'. Taj smo frazem potvrdili u istom obliku i značenju u FSG (str. 72), HEFR (str. 77), FGZM (str. 61) i u FRR (str. 32).

---

¹³ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=12976>, pristupljeno 14. lipnja 2022.

- **Ravnodušnost**

ne bolì glâva – <ne> boli glava koga za koga, za što

Ovaj se frazem odnosi na čovjeka koji je ravnodušan prema društvenom stanju i koji se ne zamara i opterećuje činjenicama koje za njega nisu bitne. Frazem **ne bolì glâva** zabilježen je u istom obliku i značenju samo u HNJFR: *das bereitet mir (ihm) kein Kopfzerbrechen* (str. 125) i u FGZM: *ne bolit glava* (str. 51).

- **Pretjerana brižnost**

ni lâs z glavê nëće pàsti (ni pàla) – ni vlas s glave neće pasti (nije pala)

nositi na rukàh <kêga> - nositi (držati i sl.) na rukama koga

Frazem **ni lâs z glavê nëće pàsti (ni pàla)** nosi značenje da se "nikomu ništa loše neće dogoditi (nije dogodilo), odnosno da nitko neće doživjeti (nije doživio) neugodnost". Iako se uklapa u ovaj koncept negativnih ljudskih osobina, taj frazem nema negativnu konotaciju (Kovačević, 2012: 151). Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju u HNJFR: *ist kein Haar gekrümmt worden* (str. 638). Frazem **nositi na rukàh <kêga>** nosi značenje 'previše paziti koga, podilaziti kome u svakoj situaciji, činiti previše za koga i ugađati komu u svemu'. Taj je frazem potvrđen u istom obliku i značenju u FRR: *nositi na rukàh* (str. 74).

- **Tvrdoglavost, nepopustljivost**

rìvati z glavôn kröz zìd – ići (htjeti) glavom kroz (kroza) zid

zabiti si u glâvu – utuviti (uvrtjeti, zabit) u glavu što

biti na svòju rûku - biti načinjen na svòju rûku (fozu)

Frazem **rìvati z glavôn kròz zîd** nosi značenje 'ponašati se tvrdoglavo, nesuvislo i nerazumno, ne obazirati se na moguće prepreke i ne obazirati se na svoje stvarne mogućnosti'. Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u FSG: *glavon kroz(a) zid [tit, ič i sl.]* (str. 64) i u HEFR: *beat your head against a brick wall; bang your head against the wall* (str. 69). Frazem **zabìti si u glâvu** nosi značenje 'biti opterećen *kakvom* mišlju koja potencijalno nije točna i prihvatljiva, biti opsjednut *čime*', a potvrđen je u istom obliku i značenju u FKPKG (str. 88), FSG (str. 65) i u FRR (str. 29). Frazem **biti na svòju rûku** opisuje čovjeka koji je tvrdoglav, koji ne prihvaća tuđa mišljenja i koji je svojeglav. Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u FRMG (str. 115), FNIG (str. 290), FKPKG (str. 162), FSG (str. 140), HEFR (str. 216), HNJFR (str. 497), FGZM (str. 171) i FRR (str. 73).

- Sklonost krađi, krađa

imàti dùge p̃rste - imati duge prste

dobìti nòge - dobiti noge

takàlo ti se je za p̃rste - zalijepilo se za prste *komu što*

lîva rûka dêsni žèp - lijeva ruka desni džep

Svi frazemi dijele koncept sklonosti krađi iako su u njih uključeni još neki koncepti. Slika dugih prstiju koji spretno krađu motiviraju frazem **imàti dùge p̃rste**. Frazem je veoma čest zbog svojega eufemiziranog tona (Kovačević, 2012: 154). Taj je frazem potvrđen u istom obliku i značenju u FNIG (str. 280), FSG (str. 132), HNJFR (str. 460), FGZM (str. 156) i u FRR (str. 69). Frazem **lîva rûka dêsni žèp** nosi značenje 'ukrasti, oteti ili opljačkati *što*', dok se frazem **dobìti nòge** odnosi na stvari koje su nekome ukradene ili otete. Prvi je frazem zabilježen u istom obliku i značenju u FKPKG (str. 164), FSG (str. 140), FGZM (str. 170) i u FRR (str. 74), dok je frazem **dobìti nòge** pronađen u istom obliku i značenju u FRMG: *dobiti noge* (str. 85), FSG: *dobilo je noge šta* (str. 111) i u FRR: *dobìti nòge* (str. 61). Frazem **takàlo ti se je za p̃rste** nosi značenje 'ostvariti

unosnu dobit ili korist poslovima koji nisu moralni, čisti i poštenu'. Taj frazem nije potvrđen ni u jednom od konzultiranih rječnika.

- Brbljavost

imàti dugh jazik - biti duga jezika

imàti dugh jazik kàko kràva rëp - imati jezik kao krava rep

Oba frazema iz ovoga koncepta imaju negativnu konotaciju i odnose se na brbljava čovjeka. Frazem **imàti dugh jazik kàko kràva rëp**, uz prvotno značenje, ima i dodatno značenje koje se odnosi na čovjeka koji je sklon ogovaranju. Frazem **imàti dugh jazik** potvrđen je u istom obliku i značenju u FNIG (str. 189), FSG (str. 75), HEFR (str. 90), HNJFR (str. 191) i u FRR (str. 36), dok je frazem **imàti dugh jazik kàko kràva rëp** ovjeren u istom obliku i značenju u FRMG (str. 54), FNIG (str. 190), FKPKG (str. 97), FSG (str. 75), HNJFR (str. 192), FGZM (str. 229) i u FRR (str. 36).

- Brzopletost

ima brži jazik od pàmeti - (imàti) brži jezik od pàmeti

Frazem nosi značenje 'brzo, nepromišljeno, brzopleto i ishitreno govoriti'. Frazem **ima brži jazik od pàmeti** potvrđen je u istom obliku i značenju u FNIG (str. 189), FKPKG (str. 97), FSG (str. 75) te u FGZM (str. 229).

- **Žudnja**

čâ pãseš òči - pasti (napasti, pariti) oči *na komu, na čemu*

Frazem **čâ pãseš òči** odnosi se na čovjeka koji promatra koga ili što s velikim uživanjem ili nasladom i pritom se ugodno osjeća (Kovačević, 2012: 158). Frazem je ovjeren u istom značenju u FKPKG: *pasti si joči* (str. 99) i u HNJFR: *seine Augen an, an etwas weiden* (str. 357).

- **Bezobzirnost, drskost**

bīti debēle/třde kōže - biti debele (tvrde) kože

imãti třdu kōžu - imati debelu (tvrdu) kožu

Oba frazema iz koncepta bezobzirnosti, drskosti odnose se na čovjeka koji nije osjetljiv na uvrede i kritike, ali frazemi nose dodatno značenje koje se odnosi na čovjeka koji nema ponosa ili digniteta. Oba su frazema potvrđena u istom obliku i značenju u FNIG (str. 204), FKPKG (str. 112), FSG (str. 87), HEFR (str. 109), HNJFR (str. 229), FGZM (str. 81) te u FRR (str. 43).

- **Bezosećajnost**

prēz sřca - bez srca

třdega sřca - tvrda (kamena) srca

Budući da somatem *srce* shvaćamo kao središte čovjekovih osjećaja, možemo zaključiti da frazem **prēz sřca** nosi značenje 'biti nemilosrdan, nemilostiv, nemati osjećaja'. Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u FNIG (str. 302), FSG (str.

149), HNJFR (str. 537), FGZM (str. 183) i u FRR (str. 79). Frazem **třdega sřca** ima značenje 'biti neosjetljiv, nemilostiv i nepopustljiv', a ovjeren je u istom obliku i značenju u FRMG (str. 123), FNIG (str. 302), FKPKG (str. 173), FSG (str. 149), FGZM (str. 183).

- **Hirovitost**

imãti bãkule u glãvi – imati mušice (muhe, bube, bubice)

Frazem **imãti bãkule u glãvi** opisuje čovjeka koji je postao hirovit, ali i luckast ili lakomislen. U metaforičkom značenju taj frazem nosi sliku kukca koji je smješten u čovjekovoj glavi, u kojoj po prirodi stvari ne bi trebao biti, i utječe na njegov razum (Kovačević, 2012: 161). Isti je zabilježen u istom obliku i značenju u FRMG: *imati bakule/tiće u glavi* (str. 43). U drugim konzultiranim rječnicima za taj frazem nije bilo potvrde.

- **Oholost**

zmìriti / mìriti <kěga> od glavê do petê – odmjeriti/mjeriti koga od glave do pete

držãti visòko glãvu / držãti se na visòko – držati visoko glavu

dignuti nòs - dignuti/dizati nos <visoko (do neba)>

Prvi frazem pokazuje oholo se odnositi prema drugim osobama, a znači „oholo (prijekorno, prijezirno) pogledati/gledati koga“ (Kovačević, 2012: 163). Frazem **zmìriti / mìriti <kěga> od glavê do petê** pronađen je u istom obliku i značenju u FKPKG (str. 87), HEFR (str. 70), HNJFR (str. 123) i u FRR (str. 27). Frazem **držãti visòko glãvu / držãti se na visòko** ima dva značenja. Primarno značenje koje se odnosi na taj frazem negativnog je karaktera, a odnosi se na čovjeka koji je uobražen i umišljen, a sekundarno značenje pozitivnog je karaktera, a odnosi se na čovjeka koji je ponosan na život koji vodi i koji drži visoko glavu i okrenut je ka budućnosti. Taj je frazem ovjeren

u istom značenju samo u FRR: *dìzati visòko glâvu* (str. 27). Frazem **dìgnuti nòs** odnosi se na čovjeka kojemu vrlo malo treba da se naljuti, uzruja te postane srdit, a potvrđen je u svim konzultiranim rječnicima u istom obliku i značenju: FRMG (str. 87), FNIG (str. 248), FKPKG (str. 138), FSG (str. 113), HEFR (str. 154), HNJFR (str. 331), FGZM (str. 122) i u FRR (str. 62).

- **Umna ograničenost, glupost**

biti trdâst / biti còk – imati tvrdu glavu

ne vîti dâlje od nòsa - ne vidjeti dalje od nosa

Frazem **biti trdâst / biti còk** odnosi se na čovjeka koji je glupav i luckast i koji ne prima nikakve korisne sugestije i prijedloge. Ekvivalent ovome frazemu potvrđen je u istom obliku i značenju u HNJFR: *eine Dickkopf haben* (str. 122) i u FRR: *třda glâva* (str. 28). Koncept umne ograničenosti može se djelomično iščitati i u frazemu **ne vîti dâlje od nòsa**. Frazem se odnosi na čovjeka koji ne uočava širu sliku stvarnosti te koji je kratkoga vidika. Također, frazem nosi dodatno značenje 'ne uočavati tuđe potrebe i stanja, već samo vlastite'. Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju svim konzultiranim rječnicima: FRMG (str. 86), FNIG (str. 249), FKPKG (str. 138), FSG (str. 113), HEFR (str. 155), HNJFR (str. 332), FGZM (str. 122) i FRR (str. 62).

- **Luckast**

fàli (mankà) kakòva dàska u glâvi – fali (nedostaje) *komu* daska u glavi

nîsu svè vîde u glâvi – nisu svi kotači u glavi *komu*

trùpljen z mòkron křpon (bìčvon) po glâvi – udaren mokrom krpom (čarapom) <po glavi>

Prvim se frazemom opisuje čovjek koji se ne ponaša normalno i koji nije pri zdravoj pameti, odnosno čovjek koji djeluje blesavo ili šašavo. U semantičkome je talogu slika glave kao neke građevine ili spremišta gdje se pomicanjem samo jedne daske građevina urušava (Kovačević, 2012: 167). Frazemom **nîsu svè vîde u glâvi** opisuje se čovjek čije ponašanje odstupa od općeprihvaćenog ponašanja. Frazem također može poslužiti kao sinonim za čovjeka koji ima određenih psihičkih problema. Primjer: *Niki dan san bija poli malega ča dela u butigi, ma njemu nisu sve vide u glavi*. Frazem **trùpljen z mòkron křpon (bïčvon) po glâvi** odnosi se na čovjeka koji je luckast, priglup, neobičan i čudan. Frazem je ovjeren u istom značenju, a različitom obliku samo u FGZM: *udren u glavu* (str. 52). Frazem **fàli (mankä) kakòva däska u glâvi** potvrđen je u FRMG, ali s drugim leksemom (tampänj) (str. 43), te u istom obliku i značenju u FNIG (str. 173) i u HNJFR (str. 121).

- **Biti nespretan, nespretnost**

imàti dvî lîve rûke - imati dvije lijeve <ruke>

imàti dvî lîve nòge - imati dvije lijeve <noge>

Frazem **imàti dvî lîve rûke** opisuje čovjeka koji je nespretan u obavljanju svojega posla, koji je šepRTLjav i smušen. Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju u FNIG: *imat dvi live ruke* (str. 291), FSG: *jemat dvi live ruke* (str. 140) te u FRR: *imàti dvî lîve rûke* (str. 74). Drugi frazem sličnoga je značenja kao i prvi, ali upotrebljava se isključivo za opisivanje čovjeka koji loše pleše, trči i obavlja športske aktivnosti. U novije vrijeme upotrebljava se često i u športskom registru (nogomet). Frazem je zabilježen u istom obliku i značenju samo u FKPKG: *imeti dve leve noge* (str. 137).

- **Pretjerana znatiželja**

zabâdati/rîvati nôs tâmo di ti nî mîsto - zabadati (gurati) <svoj> nos <u što>

Frazem **zabâdati/rîvati nôs tâmo di ti nî mîsto** nosi značenje 'miješati se u tuđa posla, biti pretjerano znatiželjan, uplitati se negdje gdje nije mjesto'. Frazem je pronađen u istom obliku i značenju u svim konzultiranim rječnicima: FRMG (str. 87), FNIG (str. 248), FKPKG (str. 138), FSG (str. 113), HEFR (str. 155), HNJFR (str. 334), FGZM (str. 122), FRR (str. 62).

4.1.4 Čovjekove osobine koje se ne mogu odrediti kao isključivo pozitivne ili negativne

- **Navika**

to je u kîrvi <kêmu> - to je u krvi *komu*

Frazem **to je u kîrvi <kêmu>** odnosi se na čovjeka koji ima određene vještine i sposobnosti i zbog lakog obavljanja nekog posla izgleda kao da su mu te vještine urođene. Frazem je zabilježen u istom obliku i značenju u FNIG (str. 210), FKPKG (str. 117), FSG (str. 91), HEFR (str. 115), FGZM (str. 83) i u FRR (str. 47).

- **Običan, kao svi**

od kîrvi i mêsa - od krvi i mesa

biti kîrvav spòd kòže - biti krvav pod kožom (ispod kože)

Frazemi **od kîrvi i mêsa** i **biti kîrvav spòd kòže** odnose se na čovjeka koji je isti kao svi ostali, običan čovjek sa svojim vrlinama i manama. Oba su frazema zabilježena u

istom obliku i značenju, prvi u FKPKG (str. 117), HEFR (str. 114) i u FGZM (str. 83), a drugi u FNIG (str. 204), FKPKG (str. 112), FSG (str. 86), HNJFR (str. 229) te u FGZM (str. 81).

- Sram

pokriti se z uši - pokriti se (poklopiti se) ušima

Frazem nosi značenje 'biti skrušen, ponizan, kajati se nakon urađenog'. Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju u FRMG: *pokriti se s ušin od tovara* (str. 144), FNIG: *poklopi se (pokrij se) ušima!* (str. 332), FSG; *poklopi se (pokrij se) ušima!* (str. 166), FGZM: *pokrit se z uši* (str. 210) te u istom značenju, ali različitom obliku u HEFR: *keep a low profile; keep your head below the parapet* (str. 270) i HNJFR: *kleinlaut werden* (str. 609).

- Gadljivost

ne taknūti <kēga> ni z mâlin pŕston - ne taknuti <ni> <malim> prstom *koga, što*

Frazem se odnosi na čovjeka kojemu je neka druga osoba, stvar ili predmet odbojan, gadljiv ili ljigav te ih zbog toga ne bi taknuo ni malim prstom. Frazem je pronađen u istom obliku i značenju u HEFR: *not lay a finger on someone* (str. 199) i u HNJFR: *nichts zuleide tun* (str. 461).

- **Neiskustvo**

čĩdi se mlĩko z ustĩ <kemu> - ide (curi) <joř> mlijeko iz usta *komu*

Frazem **čĩdi se mlĩko z ustĩ** odnosi se na čovjeka koji je joř neiskusani, nezreo i mlad. U pozadinskoj slici frazema nalazi se dijete koje pije mlijeko iz dječje boce, a viřak mlijeka sliva mu se niz usta. Frazem je ovjeren u FRR s istim značenjem, ali različitim oblikom: *ũsta na mlĩko võnjaju* (str. 91).

- **Moć zapažanja, moć predviđanja**

imãti dõbar nõs za čã - imati <dobar> nos za řto

po nõsu mu se vĩdi - vidjeti po nosu *komu*

Oba frazema odnose se na čovjeka koji ima dobar predosjećaj i instinkt za řto. U posljednje se vrijeme u mjesnome govoru Krnice taj frazem upotrebljava u športskom registru, npr. *Mali ima dobar nos za gol*. Prvi je frazem potvrđen u istom obliku i značenju u FRMG (str. 86), FNIG (str. 138), FSG (str. 113), HEFR (str. 154), HNJFR (str. 332), FGZM (str. 122) i u FRR (str. 62) dok je drugi frazem ovjeren u istom značenju, ali različitom obliku u HEFR: *I can see it in your face* (str. 155) i u istom značenju i obliku u FGZM: *vidit po nosu* (str. 122).

4.1.5 Čovjekova stanja i rezultati vlastitoga ili tuđeg djelovanja

- Zdravlje

biti na nogãh - biti na nogama

Frazem **biti na nogãh** odnosi se na čovjeka koji je dobroga zdravlja, u dobroj kondiciji i kojemu ne treba nikakva i ničija pomoć za samostalno obavljanje životnih situacija. Frazem je pronađen u istom obliku i značenju u HNJFR: *auf den Beinen sein* (str. 325) i u FRR: *bìti na nogãmi* (str. 60).

- Zaljubljenost

zgubìti glãvu – izgubiti glavu

namurãti se pñiko glavê – zaljubiti se preko glave

zavrtìti <kẽmu> glãvu – zavrtjeti glavom (glavu) *komu*

Iako somatska sastavnica *glava* često simbolizira čovjekovu racionalnu stranu, u ovome konceptu upućuje na nedostatak razuma zato što se zaljubljen čovjek ponaša zaluđeno, nerazumno i suprotno od očekivanja, na što upućuje frazem **zavrtìti <kẽmu> glãvu**. Frazem **namurãti se pñiko glavê** pokazuje jačinu čovjekovih emocija, a značenja je "veoma se zaljubiti, poludjeti od ljubavi" (Kovačević, 2012: 180-181). Frazemi **zgubìti glãvu** i **zavrtìti <kẽmu> glãvu** ovjereni su u istom obliku i značenju u FNIG (str. 174, 176), FGZM (str. 53), HNJFR (str. 132) i u FSG *Izgubit glavu za kin; zavrtit glavon komu* (str. 64, 65), dok je u FKPKG potvrđen samo frazem *zgubiti glavu* (str. 88).

- **Olakšanje**

pàla mi je gròta z sřca - pao je kamen sa srca *komu*

Frazem **pàla mi je gròta z sřca** odnosi se na čovjeka koji je doživio izuzetno olakšanje povodom razloga zbog kojih se brinuo. Frazem zabilježen u istom obliku i značenju samo u HNJFR: *fiel ein Stein vom Harzen* (str. 200).

- **Osjećaj sigurnosti**

bìti u dôbrih rukàh - biti u dobrim rukama

u četìra òka - u četìri òka

Prvi frazem nosi značenje 'biti siguran uz *koga*, biti u sigurnim uvjetima i okolnostima'. Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju u FRMG (str. 114), FNIG (str. 290), FKPKG (str. 162), FSG (str. 139), FGZM (str. 169) i u FRR (str. 73). Frazem **u četìra òka** nosi značenje 'nasamo, bez svjedoka, udvoje, u povjerenju, potajno, tajno i povjerljivo'. Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u FNIG (str. 255), FSG (str. 117), i u FGZM (str. 129) i u FRR (str. 64).

- **Smrt, samrt, umiranje**

stàti z jenôn nogôn u grôbu - biti (stajati) <s> jednom nogom u grobu

zavàjk zaprìti òči - <zauvijek> sklopiti (zaklopiti) oči

pôjde glâva / pòšla glâva – ode glava <komu> <!>

Svi navedeni frazem iz ovoga koncepta nose značenje 'biti blizu smrti, umrijeti, biti vrlo star i bolestan, biti pred smrt'. Frazem **stàti z jenôn nogôn u grôbu** je ovjeren u istom obliku i značenju u FRMG (str. 85), FKPKG (str. 136), FSG (str. 112), HEFR (str. 152), HNJFR (str. 325), FGZM (str. 121) i u FRR (str. 60). U svim navedenim frazemima nalazi se koncept umiranja, samrti i smrti. Frazem **zavàjk zaprìti òči** potvrđen je u istom obliku i značenju u FRMG (str. 92), FSG (str. 117), FGZM (str. 128) i u FRR (str. 63). Za frazem **pôjde glâva / pôšla glâva** nismo pronašli potvrde u konzultiranim rječnicima.

- **Životna opasnost**

nosìti (imàti, držàti) glâvu u bôrši – nositi (imati, držati) glavu u torbi

vřči glâvu na còk – staviti/stavljati glavu na kocku (panj)

gorì òganj pod nogàh <kêmu> - gori <tlo> pod nogama *komu*

U semantičkom talogu ovih frazema nalazi se slika čovjeka koji je u veoma opasnoj životnoj situaciji. Frazem **nosìti (imàti, držàti) glâvu u bôrši** nosi značenje 'riskirati životom radeći nešto što nije sigurno, raditi nešto potencijalno opasno po život'. Isti je frazem potvrđen u istom obliku i značenju u FRMG (str. 44), u FNIG (str. 174), u FKPKG (str. 87), te u FSG (str. 65). Frazem **vřči glâvu na còk** nosi značenje 'riskirati životom'. Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju u HEFR (str. 70), HNJFR (str. 124) te u FGZM (str. 52). Frazem **gorì òganj pod nogàh <kêmu>** razvija frazemska značenje 'bježati od *kakve* opasne životne situacije ili *kakve* druge opasnosti'. Frazem je zabilježen u istom obliku i značenju u FNIG (str. 246), FKPKG (str. 137), FSG (str. 111), HNJFR (str. 326) i u FGZM (str. 120).

- **Umor, iscrpljenost**

kòmoč vùči nòge - <jedva> vući noge

pàsti z nôg - pasti/padati (spasti/spadati) s nogu

Frazem **kòmoč vùči nòge** opisuje čovjeka umorna od hodanja (pješačenja), dok frazem **pàsti z nôg** uz koncept umora nosi i sem malaksalosti (Kovačević, 2012: 186-187). Prvi je frazem ovjeren u istom obliku i značenju u FRMG: *jedva uče nogu za nogon* (str. 85) i u FGZM: *uć noge* (str. 120), a drugi je frazem potvrđen u istom obliku i značenju u FNIG: *padat s nogu* (str. 247), HEFR: *be dead on your feet* (str. 154), HNJFR: *zum Umfallen müde sein* (str. 328) i u FGZM: *pas z noh* (str. 121).

- **San, spavanje**

nîsan ni òka zaklopïja - <ni> oka ne sklopiti

Frazem **nîsan ni òka zaklopïja** odnosi se na čovjeka koji ima problema sa spavanjem te koji čitave noći provodi budan. Frazem je pronađen u istom obliku i značenju u FNIG: *{ni} oka ne sklopit* (str. 254), FKPKG: *ne sklopiti (stisnuti) joka* (str. 99), HEFR: *not sleep a wink* (str. 163), FGZM: *ne ni zaprit oči* (str. 128) te u FRR: *òka ne mòre sklopïti* (str. 63).

- **Loše raspoloženje**

ustāti na līvu nògu - ustati/ustajati na lijevu nogu

Na oblikovanje frazemskega značenja utjecala je poznata podjela na lijevi i desni dio tijela, pri čemu se desni dio smatra pozitivnim i dobrim dok lijevi dio tijela nosi negativnu konotaciju. Tim frazemom obično se određuje čovjeka koji je od ranoga jutra loše raspoložen bez određenoga razloga i stoga je mrzovoljan i često neugodan prema sugovornicima (Kovačević, 2012: 188). Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u svim konzultiranim rječnicima: FRMG (str. 85), FNIG (str. 247), FKPKG (str. 136), FSG (str. 111), HEFR (str. 153), HNJFR (str. 326), FGZM (str. 121) i FRR (str. 61).

- **Zbunjenost**

bīti prèz glavê – biti bez glave

ne znān kadī mi je glāva – ne znam gdje *mi* je glava

Frazem **bīti prèz glavê** odnosi se na čovjeka koji je zbunjen, začuđen, smušen i uznemiren. Frazem je pronađen u istom obliku i značenju u FKPKG: *bez glave* (str. 85) i u HNJFR: *kopflös* (str. 119). Frazem **ne znān kadī mi je glāva** odnosi se na čovjeka koji ima previše posla, a premalo vremena. Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju u FSG: *ne znat di je glava komu* (str. 64) i u FGZM: *ne znat kadi je glava kemu* (str. 51).

- **Strah, uzbuđenje**

sledīla se je kŕv u žīlami - ledi se (sledila se) krv <u žilama> *komu*

usīkle su se nòge <kēmu> - odsjekle su se noge *komu*

Frazemi **sledila se je krv u žilama i usikle su se noge <kĕmu>** nose značenje 'prestrašiti se, prestraviti se, uznemiriti i zaprepastiti se'. Prvi frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u FNIG (str. 210), FSG (str. 90), HEFR (str. 115), HNJFR (str. 684), FGZM (str. 84) i u FRR (str. 47). Drugi frazem je ovjeren u istom obliku i značenju u FNIG: *noge su se osikle komu* (str. 247) i u FSG: *noge su se osikle komu* (str. 112).

- **Nemir**

ima črva u gužici - imati crve u stražnjici

Frazem **ima črva u gužici** odnosi se na čovjeka koji je nemiran, razdražljiv i živahan. Frazem se upotrebljava općenito za opis ljudskoga nemira, tj. nije ograničen samo na djecu. Frazem je zabilježen u istom obliku i značenju u FRMG (str. 28), FNIG (str. 145), FKPKG (str. 72), FSG (str. 51), HNJFR (str. 52), FGZM (str. 28) i u FRR (str. 20).

- **Duševna bol**

srce mi puška- srce se para (kida, cijepa) *komu*

Frazem **srce mi puška** odnosi se na čovjeka koji je povrijeđen i razočaran. U pozadinskoj slici ovoga frazema nalazi se čovjek čije je srce kao središte osjećaja povrijeđeno. Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju u FRMG: *srce puška kemu {od žalosti}* (str. 123), FNIG: *srce puca (para se) {od tuge} komu* (str. 303), FSG: *srce puca (para se) {od tuge} komu* (str. 149), HEFR: *my heart bleeds for someone; something breaks my heart* (str. 233) te u HNJFR: *bricht das Herz* (str. 540).

- **Previše je *komu čega***

ti je tròpo pñiko glavê / imàti pñiko glavê – imati preko glave čega

pñiko glavê je – preko glave je komu čega

Oba frazema opisuju stanje čovjeka koji ima previše *čega*, ima više *čega* nego što se može podnijeti, neizdrživo je *komu od čega*, dodijalo je *komu što*. Takav se čovjek nalazi na rubu izdržljivosti (Kovačević, 2012: 197). Primjer: *Učer san bija na merkatu, tamo su žene imale dela pñiko glave*. Oba su frazema ovjerena u istom obliku i značenju u FNIG (str. 175), prvi frazem potvrđen je još u HNJFR (str. 127), dok je u FKPKG (str. 87), u FSG (str. 65) i u FGZM (str. 52) potvrđen frazem *priko glave* u istom obliku i značenju.

- **Stanje pijanstva**

trùpilo je u glâvu – udarilo je u glavu *komu što*

Frazem **trùpilo je u glâvu** nosi značenje 'konzimirati previše alkohola što rezultira stanjem pijanstva'. Primjer: *Popija san dvi čaše bevande, pak me je trupilo u glavu*. Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju u FSG: *udrilo je u glavu komu šta* (str. 65), u FKPKG: *v glavu je vudrilo komu kaj* (str. 88).

4.1.6 Frazemi kojima se opisuje čovjekovo kretanje

- Način kretanja

kàko mùha prèz glavê – kao <muha> bez glave [trčati, bježati, motati se i sl.]

vûči nõgu za nogôn - s noge na nogu [ići, vući se i sl.]

Frazem **kàko mùha prèz glavê** nosi značenje 'kretati se smušeno, dezorijentirano i rastreseno'. Primjer: *Mali ča igra balu, teče kako muha prez glave*. Frazem je ovjeren u istom značenju i različitom obliku u HNJFR: *wie ein blindes Huhn herumirren* (str. 301) i u FGZM: *kako prez glave* (str. 51). Frazem **vûči nõgu za nogôn** odnosi se na čovjeka koji se sporo, polagano i tromo kreće. Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u FNIG: *s noge na nogu íc (vuć se)* (str. 247), FKPKG: *íti z noge na nogu* (str. 137) i u FSG: *s noge na nogu [ič, vuč se}* (str. 112).

4.1.7 Frazemi kojima se opisuje čovjekov odnos prema jelu

- Halapljivost, mnogo i halapljivo jesti

imàti vèče òči od štùmiga - imati veće oči od želuca (nego želudac)

Frazem **imàti vèče òči od štùmiga** odnosi se na čovjeka koji želi pojesti više od njegovih mogućnosti, frazem može imati i sekundarno značenje 'biti pohlepan i sebičan'. Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u FNIG: *imat veće oči od želuca* (str. 253), FKPKG: *{ima (jesu komu)} vekše joči nego rit (želudec)* (str. 99), FSG: *veče su oči nego štumik komu* (str. 117), i u HNJFR: *Augen sind größer als der Magen* (str. 354).

- **Malo jesti**

hītiti ništo u ūsta - baciti (ubaciti) u usta što

Frazemom **hītiti ništo u ūsta** opisuje se čovjeka koji je u žurbi, pa je pojeo vrlo malo hrane, tj. manje od onoga što je potrebno. Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju u HNJFR: *einen Happen (einen Bissen); essen (zu sich nehmen* (str. 617), FGZM: *hitit ča u usta* (str. 213) i u FRR: *hītiti čâ u ūsta* (str. 91).

- **Veoma ukusna hrana**

za prste polizati - da prste poližeš

Navedeni frazem iskazuje čovjekovo zadovoljstvo hranom i njezinim ukusom, tj. pozitivnu ocjenu pripremljene hrane. Frazem je zasnovan na slici čovjeka koji oblizuje prste nakon obilna i ukusna obroka (Kovačević, 2012: 203). Frazem je zabilježen u istom obliku i značenju u FRMG (str. 106), FNIG (str. 281), FSG (str. 132), HNJFR (str. 460), FGZM (str. 157) i u FRR (str. 69).

4.1.8 Frazemi kojima se opisuje čovjekov status i životne situacije

- **Život u obilju**

živi na visòkoj nôgi - živjeti na velikoj (visokoj) nozi

Frazem **živi na visòkoj nôgi** ima značenje 'biti bogat, živjeti rastrošno i često bahato', a odnosi se na čovjeka koji živi raskošnim životom, u velikom stilu. Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u FRMG (str. 85), FNIG (str. 247), FKPKG (str. 137), HEFR (str. 153), HNJFR (str. 330), FGZM (str. 121) te u FRR (str. 61).

- **Osiromašenje, pogoršanje stanja**

ustàti prâznih rûk - ostati/ostajati praznih ruku

uzêti krûh z ustî - uzeti/uzimati (oteti/otimati i sl.) kruh (zalogaj) iz usta *komu*

Prvi frazem odnosi se na čovjeka koji je očekivao određeni rezultat i dobit, ali je naposljetku ostao bez ičega. Taj je frazem potvrđen u istom obliku i značenju u FRMG (str. 114), FNIG (str. 291), FKPKG (str. 163), FSG (str. 141) te u FGZM (str. 171). Frazem **uzêti krûh z ustî** ima značenje 'uzeti *kome* sredstva potrebna za život, lišiti *koga* zarade'. Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju u HNJFR: *das Brot vom Munde stehlen* (str. 243).

- **Financijski problemi, dugovanje**

zadûžiti se priko glavê – zadužiti se preko glave

biti do gûta u dûgi - biti do grla u dugovima

Frazem **zadûžiti se pŕiko glavê** odnosi se na čovjeka koji je upao u velike dugove. Drugi frazem opisuje čovjeka koji je prezadužen i često u bezizlaznoj situaciji. Oba su frazema ovjerena u istom obliku i značenju, prvi u FKPKG (str. 88), HNJFR (str. 132) i u FGZM (str. 53), a drugi u FKPKG (str. 91), FSG (str. 69), HEFR (str. 75), HNJFR (str. 146) te u FGZM (str. 58).

- **Financijska samostalnost, osamostaljenje**

stâti na svôjih nogàh - stajati na <svojim> vlastitim nogama

imâti krùh u rukàh - imati kruh u rukama

dĭgnuti <kêga> na nòge - dići (podignuti i sl.) na noge *koga*

Prvi frazem odnosi se na financijsku neovisnost kao glavni pokretač osamostaljivanja. U semantičkome je talogu slika čovjeka koji stabilno stoji na nogama iz čega proizlazi metafora stabilnosti njegova položaja u svijetu ili okolini u kojoj se kreće (Kovačević, 2012: 207). Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u FRMG (str. 85), FNIG (str. 247), FSG (str. 112), HEFR (str. 154), FGZM (str. 121) i u FRR (str. 61). Frazem **imâti krùh u rukàh** odnosi se na čovjeka koji zarađuje za život i financijski je samostalan. Taj frazem nije potvrđen ni u jednome od konzultiranih rječnika. Polisemni frazem **dĭgnuti <kêga> na nòge** samo se u jednome svojem značenju uklapa u koncept samostalnosti i to značenjem 'pripremiti *koga* za samostalan život i rad, odgojiti *koga* tako da je sposoban za samostalan život' (Kovačević, 2012: 207). Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju u FRMG (str. 85), FSG (str. 111) te u HNJFR (str. 326).

- **Bezizlazna situacija, teška situacija**

döšla ti je vöda do göta - došla je voda do grla <komu>

Frazem se odnosi na čovjeka koji je dospio u neku bezizlaznu i teško rješivu situaciju. U semantičkome talogu nalazi se slika čovjeka kojemu je voda došla do grla i gotovo da se utapa. Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju u HNJFR: *das Wasser steht (steigt) bis zum Hals* (str. 146).

4.1.9 Frazemi kojima se opisuje čovjekovo ponašanje i međuljudski odnosi

- **Neugodno životno iskustvo**

bīti u čigövoj köži - biti (naći se) u *čijoj* koži

provāti na svojôj köži - iskusiti (osjetiti/osjećati i sl.) na <svoj> koži

Frazem **provāti na svojôj köži** nosi značenje 'osjetiti kakvo iskustvo iz prve ruke, doživjeti *što*, u većini slučajeva neugodno', a frazem **bīti u čigövoj köži** ima značenje 'naći se u istoj situaciji kao *tko* drugi, iskusiti *što* i poistovjetiti se s *kim*'. Oba su frazema potvrđena u istom obliku i značenju, prvi u FRMG (str. 63), FNIG (str. 204), FKPKG (str. 112), FSG (str. 86), HEFR (str. 109), HNJFR (str. 230) i u FGZM (str. 81), a drugi u svim konzultiranim rječnicima: FRMG (str. 62), FNIG (str. 204), FKPKG (str. 112), FSG (str. 87), HEFR (str. 109), HNJFR (str. 229), FGZM (str. 81) i FRR (str. 43).

- **Nedostatak slobode, biti pod čijim utjecajem**

imàti rûke (za)vêžene - imati vezane (sputane) ruke

pàsti u čigòve rûke - pasti u čije ruke

Frazem **pàsti u čigòve rûke** odnosi se na čovjeka koji je lišen slobode i koji se nalazi pod čijom vlasti. Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju samo u FGZM: *pas u ruke* (str. 171). Frazem **imàti rûke (za)vêžene** odnosi se na čovjeka koji nema mogućnosti slobodno djelovati već mu tko naređuje kako i što treba napraviti. Budući je somatem ruka sinonim za slobodu, u semantičkome je talogu slika čovjeka vezanih ruku kojemu je onemogućeno slobodno djelovanje. Frazem je zabilježen u istom obliku i značenju u FRMG: *imati vezane ruke* (str. 114), HNJFR: *sind die Hände gebunden* (str. 497), FGZM: *imet vezane ruke* (str. 170) te u FRR: *imàti vêžene rûke* (str. 74).

- **Postignuta sloboda, sloboda djelovanje, osjećaj slobode**

dàti nikêmu udvêžene rûke - dati/davati slobodne (odriješene) ruke *komu*

Frazem **dàti nikêmu udvêžene rûke** odnosi se na čovjeka koji ima potpunu slobodu djelovanja i upravljanja i koji se ne nalazi ni pod čijom vlasti. Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju u FRMG: *imati slobodne ruke* (str. 114), FSG: *dat slobodne (odrišene) ruke komu* (str. 139), HNJFR: *freie Hand lassen* (str. 498) i u FGZM: *imet odvezane ruke* (str. 170).

- **Pažljivo promatrati, pažljivo gledati**

držāti na òku <kēga> - držati (imati) na oku *koga*, *što*

Frazem **držāti na òku <kēga>** nosi značenje 'paziti na *koga*, kontrolirati *koga* što radi, ne gubiti *koga* s vida'. Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u svim konzultiranim rječnicima: FRMG (str. 91), FNIG (str. 253), FKPKG (str. 98), FSG (str. 115), HEFR (str. 162), HNJFR (str. 353), FGZM (str. 128) te FRR (str. 63).

- **Gledati bez pomagala**

ud òka - od òka

Frazem **ud òka** upotrebljava se za mjerenje ili procjenjivanje bez potrebnih mjernih instrumenata (Kovačević, 2012: 219). Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju u FRMG: *od oka* (str. 92), FNIG: *od oka* (str. 255), FKPKG: *na joko* (str. 99), FSG: *od oka* (str. 116), HNJFR: *bildschön trefflich* (str. 356), FGZM: *od oka* (str. 128) te u FRR: *od òka* (str. 63).

- **Privući pozornost**

hītiti òko na <kēga> - baciti/bacati oko *na koga*, *na što*

Frazem **hītiti òko na <kēga>** nosi značenje 'primijetiti, pogledati *koga* ili *što*'. Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u FNIG (str. 252), FSG (str. 115), HEFR (str. 162), HNJFR (str. 352), FGZM (str. 128) i u FRR (str. 63).

- **Gledati sa sumnjom, gledati s nepovjerenjem**

poglèdati šòto òka <kēga> - pogledati/gledati ispod oka *koga, što*

Frazem **poglèdati šòto òka <kēga>** nosi značenje 'mrko, blijedo, s prijezirom pogledati *koga* ili *što*'. Frazem je zabilježen u istom obliku i značenju u FRMG (str. 91), FNIG (str. 253), FKPKG (str. 100), FSG (str. 115), HNJFR (str. 357) te u FGZM (str. 129).

- **Namjerno predvidjeti što**

glèdati <kēmu> kroz prste / poglèda san kröz prste - pogledati/gledati (progledati) kroz prste *komu*

Frazem ima značenje 'biti popustljiv ili blagonaklon prema *komu*'. Frazem je zabilježen u istom obliku i značenju u FNIG (str. 280), str. FKPKG (str. 153), FSG (str. 132), HEFR (str. 199), HNJFR (str. 461), FGZM (str. 157) te u FRR (str. 69).

- **Vidjeti što osobno**

vīti na svòje òči - vidjeti na svoje oči *koga, što*

Frazem **vīti na svòje òči** odnosi se na čovjeka koji se je osobno uvjerio u što. Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u FRMG: *vidit na {svoje} oči* (str. 92), FKPKG: *videti na svoje joči* (str. 100), HNJFR: *etwas mit eigenen Augen sehen* (str. 360), te u FGZM: *vidit na svoje oči* (str. 129).

- **Šutjeti**

prigr̂isti jaẑik - pregristi jezik

drž̂ati jaẑik za zub̂i - drž̂ati jaẑik za zub̂i

Frazem **prigr̂isti jaẑik** odnosi se na čovjeka koji je što rekao nesmotreno i odmah se pokajao. Frazem je zabilježen u istom obliku i značenju u FRMG (str. 54), FSG (str. 76), HNJFR (str. 194), FGZM (str. 157) i u FRR (str. 36). Drugi frazem odnosi se na čovjeka koji je suzdržan u govoru i koji šuti zbog mogućih nadolazećih neugodnih situacija. Taj je frazem potvrđen u svim konzultiranim rječnicima u istom obliku i značenju: FRMG (str. 54), FNIG (str. 189), FKPKG (str. 97), FSG (str. 75), HEFR (str. 90), HNJFR (str. 192), FGZM (str. 229) i FRR (str. 36).

- **Govoriti bez okolišanja, govoriti iskreno**

pr̂ez dl̂ake na jaẑiku - bez dlake na jeziku [reći, kazati, govoriti itd.]

Frazem **pr̂ez dl̂ake na jaẑiku** odnosi se na čovjeka koji govori ono što misli, u svakoj situaciji, ne razmišljajući i opterećujući se mogućim nadolazećim neugodnim situacijama. Frazem je zabilježen u istom obliku i značenju u FNIG: *bit bez dlake na jeziku* (str. 157), FKPKG: *{biti} bez dlake na jeziku* (str. 76), FSG: *bit bez dlake na jeziku* (str. 57), HNJFR: *ohne falsche Bescheidenheit* (str. 80) te u FRR: *prez dl̂ake na jaẑiku* (str. 23).

- **Govoriti mnogo**

jâk na jazïku - jak na jeziku

Frazem **jâk na jazïku** motiviran je značenjem 'biti hvalisav, razmetljiv', a odnosi se na čovjeka koji mnogo govori i koji ne prestaje uvlačiti jezik. Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u FKPKG: *biti jak {samo} na jeziku* (str. 96) i u FGZM: *jak na zajiku* (str. 229).

- **Poticaaj za govorenje**

potèzati za jazïk - povući/vući (potegnuti/potezati) za jezik *koga*

mu se je razvêza jazïk - razvezao se jezik *komu*

Prvi frazem nosi značenje 'dati povod *kome* da progovori i da kaže nešto što nije namjeravao reći'. Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u FRMG: *poteći/potezati za jezik kega* (str. 55), FNIG: *potegnit/potezat (povuć/vuć) za jezik koga* (str. 190), FSG: *potegnit/potizat (povuć/vuč) za jezik koga* (str. 76), HNJFR: *zum Reden (Sprechen) bringen* (str. 194), FGZM: *potegnuta za zajik* (str. 230) te u FRR: *vûči za jazïk* (str. 36). Drugi frazem nosi značenje 'počeo je *tko* opširno i mnogo govoriti', što može biti rezultat pijanstva ili velikoga uzbuđenja, a ovjeren je u istom obliku i značenju u FKPKG: *razvezal se jezik komu* (str. 98), FSG: *razveza se jezik komu* (str. 76), HNJFR: *seiner Zunge freien Lauf lassen* (str. 195), FGZM: *razvezat se zajik kemu* (str. 230) te u FRR: *razvêzani jazïk* (str. 36).

- **Problem s govorenjem (izgovaranjem)**

navrh jazika - návrh jezika je kĕmu čā

Frazem **navrh jazika** odnosi se na čovjeka koji se trenutāčno ne moŹe sjetiti čega što je htio reći, a potvrđen je u istom obliku i značenju u FRMG: *navrh jezika je kĕmu čā* (str. 55), FNIG: *navr jezika je komu {što}* (str. 190), FKPKG: *navrh jezika je komu {kaj}* (str. 97), FSG: *navr jezika je komu {šta}* (str. 76), HEFR: *something is on the tip of your tongue* (str. 91), FGZM: *bit na vrh zajika* (str. 229) te u FRR: *na vrh jazika* (str. 96).

- **NepaŹljivo slušati, ne slušati**

siditi na uši - sidĭ na ušĭ

Frazem opisuje čovjeka koji ne sluša što mu se govori, koji je nepaŹljiv i rastresen. Frazem **siditi na uši** ovjeren je u istom obliku i značenju u FNIG: *sidit na ušima* (str. 332), FKPKG: *sedeti na vuhe* (str. 198), FSG: *sidit na ušiman* (str. 166), HNJFR: *auf den Ohren sitzen* (str. 610), te u FRMG: *ča sidiš na uši* (str. 210) i u FRR: *sidĭ na ušĭ* (str. 90).

4.1.9.1 Mentalne sposobnosti

- **Shvatiti**

dok dôjde z gužice u glâvu – dok dođe iz dupeta (stražnjice) u glavu *komu što*

Frazem **dok dôjde z gužice u glâvu** utemeljen je na relaciji stražnjica – glava, odnosno na metafori gore – pozitivno, dolje – negativno. Frazem se odnosi na čovjeka koji se neočekivano nečega sjetio ili se treba sjetiti (Kovačević, 2012: 234). Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u FNIG (str. 183), FKPKG (str. 93), FSG (str. 71), HNJFR (str. 120), FGZM (str. 61) te u FRR (str. 32).

- **Ne moći shvatiti**

ne grê u glâvu – ne ide (ne ulazi) u glavu *komu što*

Frazem **ne grê u glâvu** značenja je „teško to shvaćam“ i „ne mogu to vjerovati“.¹⁴ Navedeni je frazem zabilježen u istom obliku i značenju u FRMG: *ne gre u glavu kemuča* (str. 44), FKPKG: *nejde (nemre dojt) v glavu komu kaj* (str. 86), FSG: *ne gre u glavu komu šta* (str. 64), HEFR: *you can't get your head around something* (str. 69), HNJFR: *geht etwas nicht in den Kopf (Sinn)* (str. 125), FGZM: *ne hodit u glavu* (str. 51) te u FRR: *ne grê u glâvu* (str. 28).

---

¹⁴ [Hrvatski jezični portal \(znanje.hr\)](http://www.znanje.hr), pristupljeno 13. lipnja 2022.

- **Zaboraviti, ne moći zaboraviti, pamtiti**

zbīti <si> z glavê – izbiti <sebi (si)> iz glave koga, što (da...)

Frazem **zbīti <si> z glavê** nosi značenje 'namjerno prestati misliti na *koga* ili *što*, namjerno prestati misliti na lošu misao'. Navedeni je frazem potvrđen u istom obliku i značenju u korpusu FKPKG: *zbiti si z glave {kaj}* (str. 88), FSG: *izbit koga/šta {sebi} iz glave* (str. 64), HNJFR: *etwas austreiben* (str. 123) te u FGZM: *zbit z glave* (str. 53).

ne grê z glavê – ne ide (ne izlazi) iz glave *komu tko*, što

Frazem **ne grê z glavê** nosi značenje 'ne moći prestati misliti na *koga* ili *što*, stalno misliti o *kome* ili o *čemu*'. Primjer: *Una mala z Krnice mi ne gre z glave*. Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju samo u FSG: *ne gre iz glave komu ko/šta* (str. 64) i u FGZM: *ne hodit z glave* (str. 51).

- **Opametiti koga, urazumiti koga**

stīrati mūhe z glavê – istjerati *komu* muhe (mušice, bube, bubice) <iz glave>

U frazemu **stīrati mūhe z glavê** 'mušice' su shvaćene kao nešto što ne pripada u ljudskoj glavi, a nosi značenje 'opametiti se, urazumiti se, ponašati se normalno'. Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju samo u HNJFR: *zur Vernunft bringen* (str. 304).

- **Smijati se**

smijàti se od sřca - nasmijati se/smijati se od srca

Budući da u srce smještamo osjećaje, možemo zaključiti da frazem **smijàti se od sřca** nosi značenje 'smijati se iskreno i dobronamjerno'. Frazem je zabilježen u istom obliku i značenju u HNJFR: *von Harzen lachen* (str. 541) te u FGZM: *smijat se ot srca* (str. 183).

- **Čuditi se, čuđenje**

pàsti na guzìcu - pasti na stražnjicu <od čuda i sl.>

križàti se z lîvon rukôn - križati se (prekrižiti se) lijevom rukom

U prvome frazemu somatska sastavnica može se leksički zamijeniti sinonimima *dupe, tur, rit, guzica* koji pripadaju razgovornome stilu. U semantičkome talogu je slika čovjeka koji je zbog velikoga iznenađenja izgubio ravnotežu i pao na tlo te razvija frazemske značenje 'zaprepastiti se, zabežeknuti se, veoma se začuditi, veoma se iznenaditi' (Kovačević, 2012: 242). Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju u FRMG (str. 47), FNIG (str. 184), FSG (str. 71), HNJFR (str. 154), FGZM (str. 61) te u FRR (str. 32). U semantičkome talogu frazema **križàti se z lîvon rukôn** sa značenjem 'biti u čudu, beskrajno se čuditi *čemu*' nalazi se slika čovjeka koji je ostao zatečen nevjerojatnim prizorom ili događajem te je u stanju smetenosti izgubio orijentaciju i zaboravio kojom se rukom inače križa (Kovačević, 2012: 242). Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u FNIG (str. 291), FSG (str. 149), HNJFR (str. 500) te u FRR (str. 74).

- **Jamčiti**

vřči rŭku u òganj za <kěga> - dati/davati (staviti/stavljati) ruku u vatru <za koga (da)...>

Frazem **vřči rŭku u òganj za <kěga>** odnosi se na čovjeka koji je siguran u koga i koji će po svaku cijenu za koga biti spreman jamčiti. Taj je frazem zabilježen u istom obliku i značenju u FNIG (str. 290), FKPKG (str. 162), FSG (str. 139), HEFR (str. 219), HNJFR (str. 498), FGZM (str. 171) te u FRR (str. 74).

- **Hvaliti koga**

fâliti na sva ũsta - faliti na sva ũsta kěga

Frazem **fâliti na sva ũsta** nosi značenje 'mnogo i jako, ne uzdržavajući se hvaliti koga', također frazem može imati i negativno značenje 'hvaliti puno koga bez opravdanih razloga', a potvrđen je u istom obliku i značenju u FRMG: *faliti na sva ũsta kěga* (str. 145), FNIG: *falit na sva usta koga* (str. 330), FSG: *falit na sva justa koga* (str. 76), HEFR: *praise someone to the skies* (str. 270) te u FGZM: *hvalit (se) na se usta* (str. 213).

- **Ignoriranje istine, ignoriranje stvarnosti**

držati glâvu u salbûnu / stâviti glâvu u salbûn – držati glavu u pijesku

Frazem **držati glâvu u salbûnu / stâviti glâvu u salbûn** nedavno je ušao u korpus mjesnoga govora Krnice, pod utjecajem standardnog jezika, a značenja je 'namjerno

ne mariti za *kime* ili *čime*, namjerno ignorirati, zanemariti i ne prihvaćati istinu'. Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u HEFR: *bury your head in the sand* (str. 69).

- **Istući koga, biti istučen**

dāti po glâvi <kěmu> – dati po glavi

dĭgnuti rŭku <na kĕga> - dignuti/dizati ruku *na koga*

Frazemom **dāti po glâvi <kěmu>** izražava se frazemsko značenje „*istući koga*“. Sinonimi ovome frazemu koji se također često upotrebljavaju jesu primjerice *namjestiti kosti komu, naravnati rebra komu ili dignuti ruku na koga* (Kovačević, 2012: 255). Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju u FKPKG (str. 85), HNJFR (str. 120) te u FGZM (str. 50). Frazem **dĭgnuti rŭku <na kĕga>** pronađen je u istom obliku i značenju u FRMG (str. 114), FNIG (str. 290), FKPKG (str. 163), FSG (str. 139), HNJFR (str. 498), FGZM (str. 169) te u FRR (str. 73).

dobĭti / čapàti po glâvi – dobiti po glavi

U ovome je frazemu radnja usmjerena u suprotnome smjeru, a značenja je „*dobiti batina ili biti istučen*“. Frazem **dobĭti po glâvi** zabilježen je u istom obliku i značenju u FKPKG: *dobiti po glavi* (str. 85), FGZM: *čapat po glavi* (str. 50), FRR: *dobĭti po glâvi* (str. 27) te u istom značenju, ali različitom obliku u HEFR: *get it in the neck* (str. 68).

- **Kazniti koga, biti kažnjen**

dobĭti po nŏsu - dobiti po nosu

Frazem **dobĭti po nŏsu** može imati dva značenja, a u ovom korpusu nosi značenje 'biti oštro ukoren, kažnjen'. Frazem je zabilježen u istom obliku i značenju u FRMG (str.

86), FNIG (str. 248), FKPKG (str. 138), HEFR (str. 154), HNJFR (str. 331), FGZM (str. 122) te u FRR (str. 62).

- **Predbaciti *komu što***

stàviti <kěmu> pod nòs - staviti/stavljati (gurnuti, gurati i sl.) pod nos *komu što*

Frazem **stàviti <kěmu> pod nòs** ima značenje 'zamjerati *komu*, prigovarati *komu*, predbacivati ili spočítavati *komu*'. Također taj frazem razvija i drugo značenje – 'nametnuti/nametati *komu što*'. Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u FNIG: *nabijat na nos komu što* (str. 248), FKPKG: *gurati (nametati) pod nos komu kaj* (str. 138), FSG: *mečat na nos komu šta* (str. 113), HEFR: *rub someone's nose in it* (str. 154), HNJFR: *etwas fix und fertig servieren* (str. 333) te u FRR: *stàvljati pod nòs* (str. 62).

- **Otjerati *koga*, biti otjeran**

dàti mu kacòt u guzìcu - dati nogom u dupe *komu*

Frazem **dàti mu kacòt u guzìcu** nosi značenje 'otjerati *koga*, otpustiti *koga*, riješiti se *koga* na drzak, bahat i podli način'. Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u FRMG: *dati nogu u guzicu kemu* (str. 85) te u FGZM: *dat nogu u guzicu kemu* (str. 120).

- **Obmanjivati *koga*, prevariti *koga***

potèzati/vùći za nòs <kěga> - povući/vući za nos *koga*

Frazem **potèzati/vûči za nôs <kêga>** sa značenjem 'prevariti/varati *koga*, obmanuti/obmanjivati *koga*' motiviran je konvencionalnim znanjem o tome da su ljudi u prošlosti jakim i velikim životinjama namještalili kroz nosnice obruč na koji je bilo privezano uže ili lanac. Tako su lakše upravljali životinjom. Frazem razvija i sekundarno značenje 'narugati se' (Kovačević, 2012: 264). Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u svim konzultiranim rječnicima: FRMG (str. 87), FNIG (str. 249), FKPKG (str. 139), FSG (str. 113), HEFR (str. 155), HNJFR (str. 333), FGZM (str. 122), FRR (str. 62).

- **Smetati *komu***

bīti tŕnj u òku <kêmu> - biti trn u oku *komu*

Frazem **bīti tŕnj u òku <kêmu>** nosi značenje 'smetati, škoditi, štetiti i stvarati probleme *komu*'. U pozadinskoj slici ovoga frazema je trn koji je upao u oko, a kako mu tamo nije mjesto, izaziva nelagodu i nervozu. Frazem je potvrđen u istom značenju u FKPKG: *bode v joči koga kaj* (str. 98) te u istom obliku i značenju u HNJFR: *Dorn im Auge sein* (str. 599), FGZM: *biti trn u oku* (str. 207) i u FRR: *tŕnj u òku* (str. 63).

- **Nadzirati *koga***

držàti timûn u svojih rukàh - imati (držati) kormilo <čega> u <svojim> rukama

Frazem **držàti timûn u svojih rukàh** ima značenje 'imati stvari u svojim rukama, upravljati kontrolirano *čime*'. Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju samo u HNJFR: *das Heft fest in der Hand haben* (str. 225).

4.1.10 Frazemi kojima se opisuje čovjekov odnos prema radu

- **Lijenost, nerad, gotovanski život**

siditi prikrivenih ruku - prekrivenih (skrštenih) ruku [sjediti, čekati, gledati itd.]

digni gužicu - digni dupe <!>

Frazem **siditi prikrivenih ruku** odnosi se na čovjeka koji je lijen, nezainteresiran za rad, a ponekad i nesposoban. Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju u FRMG (str. 114), FKPKG (str. 163), FSG (str. 141), HNJFR (str. 502) te u FGZM (str. 170). Frazem **digni gužicu** nosi značenje 'trgni se, uozbilji se, priberi se i ustani se'. Tim se frazom obično potiče koga na djelovanje, a potvrđen je u istom obliku i značenju u FNIG (str. 183), FSG (str. 71) te u FGZM (str. 60).

- **Marljivost, naporan rad**

imati zlatne ruke - imati zlatne ruke

Taj se frazem odnosi na osobu koja svoj posao obavlja na vješt, uspješan i spretan način. Frazem **imati zlatne ruke** ovjeren je u istom obliku i značenju u FRMG (str. 115), u FNIG (str. 291), FKPKG (str. 169), FSG (str. 140), HNJFR (str. 498), FGZM (str. 170) te u FRR (str. 74).

- **Prezaposlenost**

imati pune ruke posla - imati pune ruke posla

Frazem **imàti pùne rùke dèla** odnosi na čovjeka koji je prezaposlen, prezauzet i preopterećen kakvim poslom. Frazem je potvrđen u istom obliku i značenju u FNIG (str. 291), FSG (str. 140), HNJFR (str. 498), FGZM (str. 170) te u FRR (str. 74).

4.2 Frazemi kojima se opisuje količina

- **Neznatna količina, malo**

mòreš zbrojiti na prste jenè rukè - može se na prste <jedne ruke> izbrojiti (prebrojiti i sl.) *koga, što*

Frazem nosi značenje 'vrlo je malo čega ili *koga*'. Potvrdu za taj frazem pronašli smo u istom obliku i značenju u HEFR: *you can count them on the fingers of one hand* (str. 199), FGZM: *moć nabrojiti na prste jene ruke* (str. 157) te u FRR: *mòre se zbrojiti na prste jene rukè* (str. 69).

- **Veća količina, mnogo**

pùna glâva – uvrh glave

Frazem **pùna glâva** ukazuje na to da je čega dovoljno, tj. više od onoga što treba, previše. U pozadinskoj slici ovog frazema koji je zabilježen u mjesnome govoru Krnice je količina nečega koja je dovoljna, više nego što treba, netko je sit čega (Kovačević, 2012: 278). Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju u FNIG (str. 176), FSG (str. 65), HEFR (str. 71), HNJFR (str. 131) te u FGZM (str. 53).

4.3 Frazemi kojima se opisuju vremenski i prostorni odnosi

- Blizu

spřid nõsa - ispred nosa [biti, nalaziti se i sl.]

pòd nõson - pod (pred) nosom [biti, nalaziti se i sl.]

Oba frazema ukazuju na blizinu čega, a pri čemu čovjek ponekad ni sam nije svjestan koliko je blizu. Oba su frazema ovjerena u istom obliku i značenju, prvi u FRMG (str. 86), FNIG (str. 249), FSG (str. 113), FGZM (str. 122) te u FRR (str. 62), dok je drugi frazem zabilježen u FRMG (str. 86), FNIG (str. 249), FKPKG (str. 139), HEFR (str. 155), HNJFR (str. 331), FGZM (str. 122) te u FRR (str. 62).

- Daleko

dalëko od Bõga / Bõgu/Sùkrstu zâd nõg - bogu iza nogu

Frazem ukazuje na to da se što nalazi veoma daleko, u zabačenome (zabitome) kraju i zbog toga je nepristupačno. Osim daljine mogu se odnositi i na veoma udaljeno mjesto (Kovačević, 2012: 279). Frazem je ovjeren u istom obliku i značenju u FNIG: *Bogu iza leđa (nogu, tregera)* (str. 131), FKPKG: *Bogu iza nog (leđa)* (str. 61), FSG: *Bogu iza nog* (str. 44), HEFR: *in the middle of nowhere* (str. 28), HNJFR: *wo sich Fuchs und Hase gute Nacht sagen* (str. 29), FGZM: *kadi je Boh reka lahku noć* (str. 13) te u FRR: *kadī Bõg nīma svõga* (str. 13).

5 ZAKLJUČAK

U diplomskom je radu konceptno analizirano 144 somatska frazema sa sastavnicama *noga, ruka, glava, nos, stražnjica, oko, brada, srce, prst, krv, koža, uši, usta, grlo* i *jezik* u mjesnome govoru Krnice. Svi su frazemi prikupljeni terenskim istraživanjem pomoću autorskoga upitnika. Somatske frazeme sa sastavnicom *glava* preuzeli smo iz moga završnog rada *Somatski frazemi sa sastavnicom 'glava' u govoru Krnice*.

Svi se prikupljeni frazemi odnose na čovjeka, izravno ili neizravno.

U diplomskom radu frazeme smo prema značenju podijelili u četiri skupine, a prvu smo skupinu *Frazemi koji se odnose na čovjeka* podijelili na deset podskupina:

1. Dob (zabilježili smo dva frazema), primjerice **od mâlih nôg**.
2. Pozitivne ljudske osobine (zabilježili smo 14 frazema), primjerice **grê ti za rukôn**.
3. Negativne ljudske osobine (zabilježili smo 32 frazema), primjerice **lîva rûka dêsnî žëp**.
4. Ljudske osobine koje se ne mogu odrediti kao pozitivne ili negativne (zabilježili smo osam frazema), primjerice **to je u křvi <kêmu>**.
5. Čovjekova stanja i rezultati vlastitoga ili tuđeg djelovanja (zabilježili smo 26 frazema), primjerice **stâti z jenôn nogôn u grôbu**.
6. Frazemi kojima se opisuje čovjekovo kretanje (zabilježili smo dva frazema), primjerice **kâko mûha prëz glavê**.
7. Frazemi kojima se opisuje čovjekov odnos prema jelu (zabilježili smo tri frazema), primjerice **za přste polîzâti**.
8. Frazemi kojima se opisuje čovjekov status i životne situacije (zabilježili smo devet frazema), primjerice **živî na visòkoj nôgi**.
9. Frazemi kojima se opisuje čovjekovo ponašanje i međuljudski odnosi (zabilježili smo 39 frazema), primjerice **prëz dlâke na jazïku**.

10. Frazemi kojima se opisuje čovjekov odnos prema radu (zabilježili smo četiri frazema), primjerice **siditi prikrivenih rúk**.

U drugoj skupini *Frazemi kojima se opisuje količina* zabilježili smo dva frazema: **mõreš zbrojiti na prste jenè rukè** i frazem **pùna glâva**, koji ukazuje na to da je čega dovoljno.

U trećoj i četvrtoj skupini *Frazemi kojima se opisuju vremenski i prostorni odnosi* zabilježili smo tri frazema: **spríd nõsa, pòd nõson** (blizu) te **dalèko od Bõga / Bõgu/Sùkrstu zád nõg** (daleko).

U istraživanju smo zabilježili 16 frazema sa sastavnicom *noga*, 21 frazem sa sastavnicom *ruka*, 37 frazema sa sastavnicom *glava*, deset frazema sa sastavnicom *nos*, šest frazema sa sastavnicom *stražnjica*, 11 frazema sa sastavnicom *oko*, jedan frazem sa sastavnicom *brada*, devet frazema sa sastavnicom *srce*, sedam frazema sa sastavnicom *prst*, četiri frazema sa sastavnicom *krv*, četiri frazema sa sastavnicom *koža*, dva frazema sa sastavnicom *uši*, četiri frazema sa sastavnicom *usta*, dva frazema sa sastavnicom *grlo* i deset frazema sa sastavnicom *jezik*. Stoga možemo zaključiti da je u istraživanju zastupljeno najviše frazema sa somatskom sastavnicom *glava* (25,69 %) i *ruka* (14,58 %), a najmanje njih zastupljeno je sa somatskom sastavnicom *brada* (0,69 %) i *grlo* (1,39 %).

Prikupljene somatske frazeme u mjesnome govoru Krnice usporedili smo s frazemima zabilježenima u rječnicima *Frazeologija križevačko-podravskih kajkavskih govora s rječnicima* (FKPKG), *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj* (FNIG), *Frazeološki rječnik medulinskoga govora* (FRMG), *Frazeologija splitskog govora s rječnicima* (FSG), *Hrvatsko-engleski frazeološki rječnik* (HEFR), *Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik* (HNJFR), *Frazemi u govoru zaseoka Mrkoči u Istri* (FGZM) te *Frazeološki rječnik Raklja* (FRR). Većina se frazema mjesnoga govora Krnice podudara s frazemima navedenima u ovim rječnicima. U ovome istraživanju nismo zabilježili niti jedan lokalizam. Većina, 123 njih, je potvrđena u kajkavskim, štokavskim i čakavskim frazeološkim rječnicima, a 108 frazema je potvrđeno u engleskim i njemačkim frazeološkim rječnicima.

6 SAŽETAK

U ovome je radu konceptno analizirano 144 somatska frazema sa sastavnicama *noga, ruka, glava, nos, stražnjica, oko, brada, srce, prst, krv, koža, uši, usta, grlo* i *jezik* u mjesnome govoru Krnice. Svi su frazemi prema značenju podijeljeni u semantičke skupine. Sto trideset i devet se frazema ubrajaju u skupinu frazema koji se odnose na čovjeka te njegove podskupine: dob (2 frazema), pozitivne ljudske osobine (14 frazema), negativne ljudske osobine (32 frazema), ljudske osobine koje se ne mogu odrediti kao pozitivne ili negativne (8 frazema), čovjekova stanja i rezultati vlastitoga ili tuđeg djelovanja (26 frazema), frazemi kojima se opisuje čovjekovo kretanje (2 frazema), frazemi kojima se opisuje čovjekov odnos prema jelu (3 frazema), frazemi kojima se opisuje čovjekov status i životne situacije (9 frazema), frazemi kojima se opisuje čovjekovo ponašanje i međuljudski odnosi (39 frazema) i frazemi kojima se opisuje čovjekov odnos prema radu (4 frazema). Dva se frazema odnose na frazeme kojima se opisuje količina, a tri se frazema odnose na frazeme kojima se opisuju vremenski i prostorni odnosi.

Prikupljene smo frazeme mjesnoga govora Krnice usporedili s frazemima zabilježenima u rječnicima *Frazeologija križevačko-podravskih kajkavskih govora s rječnicima* (FKPKG), *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj* (FNIG), *Frazeološki rječnik medulinskoga govora* (FRMG), *Frazeologija splitskog govora s rječnicima* (FSG), *Hrvatsko-engleski frazeološki rječnik* (HEFR), *Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik* (HNJFR), *Frazemi u govoru zaseoka Mrkoči u Istri* (FGZM) te *Frazeološki rječnik Raklja* (FRR) te smo zaključili da se frazemi navedeni u njima najvećim dijelom podudaraju u izrazu i značenju s krničkim frazemima. Za mali dio frazema nismo pronašli potvrde, što nužno ne znači da ne postoje u tim govorima. U ovome istraživanju nije zabilježen niti jedan lokalizam, 123 frazema potvrđeno je u kajkavskim, štokavskim i čakavskim frazeološkim rječnicima, a 108 frazema potvrđeno je u engleskim i njemačkim frazeološkim rječnicima.

Ključne riječi: dijalektna frazeologija, konceptna analiza, somatski frazem, mjesni govor Krnice, čakavsko narječje, jugozapadni istarski dijalekt

SUMMARY

This paper presents a conceptual analysis of 144 somatic phrasemes with components *noga, ruka, glava, nos, stražnjica, oko, brada, srce, prst, krv, koža, uši, usta, grlo* and *jezik* (Eng. *leg, arm, head, nose, buttocks, eye, chin, heart, finger, blood, skin, ears, mouth, throat* and *tongue*) in the local idiom of Krnica. All phrasemes are divided into semantic groups based on meaning. 139 phrasemes belong to the group related to man and its subgroups: age (2 phrasemes), positive human traits (14 phrasemes), negative human traits (32 phrasemes), human traits that cannot be defined as positive or negative (8 phrasemes), human states and results of one's own or others' actions (26 phrasemes), phrasemes describing human movement (2 phrasemes), phrasemes describing man's attitude towards food (3 phrasemes), phrasemes describing man's status and life situations (9 phrasemes), phrasemes that describe human behaviour and personal relationships (39 phrasemes) and phrasemes that describe a person's attitude towards work (4 phrasemes). Two phrasemes refer to phrasemes that describe quantity, and three phrasemes refer to phrasemes that describe temporal and spatial relationships.

The collected phrasemes of the local idiom of Krnica were compared to the phrasemes recorded in the dictionaries *Phraseology of Križevci-Podravina Kajkavian Dialects with Dictionaries (FKPKG)*, *Phraseology of New Shtokavian Ikavian dialects in Croatia (FNIG)*, *Phraseological Dictionary of the Medulin Idiom (FRMG)*, *Phraseology of Split Dialect with Dictionaries (FSG)*, *Croatian-English Phraseological Dictionary (HEF)*, *Croatian-German Phraseological Dictionary (HNJFR)*, *Phrasemes in the Idiom of the Hamlet of Mrkoči in Istria (FGZM)* and *Phraseological Dictionary of Rakalj (FRR)* and we concluded that the phrasemes listed in them mostly match the expression and meaning of the Krnica phrasemes. We have not found matches for only a small number of phrasemes, which does not necessarily mean that they do not exist in these dialects and idioms. In this research not a single localism was recorded, 123 idioms were confirmed in the Kajkavian, Shtokavian and Chakavian phraseological dictionaries, and 108 idioms were confirmed in the English and German phraseological dictionaries.

Keywords: dialect phraseology, conceptual analysis, somatic phraseme, local idiom of Krnica, Chakavian dialect, southwestern Istrian dialect

7 LITERATURA

- Balota, Mate. 2016. *Dragi kamen*. Prvo akcentuirano izdanje. Amforapress d.o.o. Pula i Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Pula.
- Bašić, Martina. 2020. 'Pune ruke posla – frazemi sa somatskom sastavnicom ruka u rječnicima izbornih čakavskih govora'. *Filologija: časopis Razreda za filološke znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*. 75. Zagreb. 67–97.
- Bendow, Ivana. 2009. *Hrvatsko-engleski frazeološki rječnik*. Školska knjiga. Zagreb.
- Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain. 2007. *Rječnik simbola: mitovi, snovi, običaji, geste, oblici, likovi, boje, brojevi*. Kulturno-informativni centar Naklada Jesenski i Turk. Zagreb.
- Dugandžić, Ana. 2019. *Somatski frazemi u hrvatskom i ukrajinskom jeziku*. Filozofski fakultet. Zagreb.
- Fink Arsovski, Željka; Menac, Antica; Mironova Blažina, Irina; Venturin, Radomir. 2011. *Hrvatsko-ruski frazeološki rječnik*. Knjigra d.o.o. Zagreb.
- Kovačević, Barbara. 2012. *Hrvatski frazemi od glave do pete*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.
- Kovačević, Barbara. 2006. *Hrvatska somatska frazeologija*. Filozofski fakultet. Zagreb.
- Lukežić, Iva. 1988. *Jezična struktura u Balotinim pjesmama*. Zbornik radova Susreti na dragom kamenu. knj. 16. Rijeka. 249–270.
- Małecki, Mieczysław. 1935. *Slavenski govori u Istri*. Jadranski kalendar. Izdanje konzorcija lista Istra. Zagreb. str. 24.
- Malnar, Marija. 2011. 'Somatska frazeologija čabarskih govora'. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. 37/1. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb. 101–119.
- Mandić, David. 2016. Jezik Balotina *Dragog kamena* – lingvistička analiza. *Filologija*, 64. 85–119.
- Maresić, Jela; Menac-Mihalić, Mira. 2008. *Frazeologija križevačko-podravskih kajkavskih govora s rječnicima*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.

Matešić, Josip. 1988. *Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik*. Nakladni zavod Matice hrvatske. Zagreb-München.

Matijašić, Robert. 2005. „Krnica“. *Istarska enciklopedija*. Leksikografski zavod Miroslava Krležje. Zagreb. str. 420.

Menac, Antica. 2007. *Hrvatska frazeologija*. Knjigra. Zagreb.

Menac, Antica; Fink Arsovski, Željka; Venturin, Radomir. 2014. *Hrvatski frazeološki rječnik*. Naklada Ljevak. Zagreb.

Menac-Mihalić, Mira. 2005. *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj*. Školska knjiga; Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.

Menac-Mihalić, Mira; Menac, Antica. 2011. *Frazeologija splitskoga govora s rječnicima*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.

Paronić, Samanta. 2014. *Jezične osobitosti mjesnoga govora Prodola*. Barbanski zapisi: zbornik radova znanstvenog skupa „Barban i Barbanština od prapovijesti do danas“. (ur. Slaven Bertoša), sv. 2. Barban. 165–186.

Percan, Romana. 2017. *Frazeološki rječnik Raklja*. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Pula. (diplomski rad)

Peruško, Marija. 2019. *Frazeološki rječnik medulinskoga govora*. Mendula. Medulin.

Pliško, Lina. 2006. „Jezične značajke mjesnoga govora Orbanići“. *Croatica et Slavica Iadertina* 2. 83–93.

Pliško, Lina. 2007. „Mjesni govor naselja Hreljići – prilog poznavanju govora Općine Marčana“. *Fluminensia. U službi jezika. Zbornik u čast Ivi Lukežić*. Ur. Vranić, Silvana. Knjiga 3. Rijeka. 123–136.

Pliško, Lina. 2008. „Mjesni govor naselja Peruški – prilog opisu govora Marčanštine“. *Riječki filološki dani* 7. Ur. Srdoč-Konestra, Ines i Vranić, Silvana. Filozofski fakultet. Rijeka. 739–751.

Pliško, Lina; Mandić, David. 2011. *Govori općine Ližnjan*. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Pula.

Pliško, Lina. 2011. „Mjesni govor Loborike“. *Tabula* 9. 176–187.

Pliško, Lina; Matanović, Katarina. 2016. „Iz fonologije Šegotića“. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu*. Split. 123–134.

Pliško, Lina. 2017. „Mjesni govor Kavrana u kontekstu sjeverozapadnih ližnjanskih govora“: *Hrvatski dijalektološki zbornik* 21/2017. 249–265.

Pliško, Lina; Mandić, David. 2019. *Govori općine Marčana*. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Pula.

Pliško, Lina. 2003. *Fonološki i morfonološki opis mjesnoga govora Krnice*. »Čakavska rič« XXXI. Split. 61–70.

Pliško, Lina; Percan, Romana. 2017. *Iz Rakljanske frazeologije*. Barbanski zapisi, svezak 5., zbornik radova znanstvenog skupa „Barban i Barbanština od prapovijesti do danas“, 6. memorijal Petra Stankovića „Barban u srcu“. Barban. 221–242.

Runko, Radoslav. *Frazemi u govoru zaseoka Mrkoči u Istri*. – rječnik u rukopisu.

Stolac, Diana. 2007/2013. *Tuzla. Grad na zrnju soli*. Zbornik radova, međunarodni znanstveni lingvistički skup. Bosansko lingvističko društvo. Tuzla. str. 406.

Valić, Marko. 2020. *Somatski frazemi sa sastavnicom 'glava' u govoru Krnice*. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Pula. (završni rad)

Vidović Bolt, Ivana. 2009. *Poljsko-hrvatski frazeološki rječnik on-line*. FF press. Zagreb.

Zykova, Irina. 2019. *Konceptosfera kulture i frazeologija, Teorija i metode lingvokulturološkog proučavanja*. Srednja Europa. Zagreb.

Internetski izvori:

Hrvatski jezični portal:

https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fFdhXBE%3D (pristupljeno 13. lipnja 2022.)

Hrvatska enciklopedija:

<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=12976> (pristupljeno 14. lipnja 2022.)

PRILOZI

AUTORSKI UPITNIK FRAZEMA

Frazemi iz knjige Barbare Kovačević: *Hrvatski frazemi od glave do pete*

SOMATSKI FRAZEMI – NOGA, RUKA, GLAVA, NOS, DUPE, STRAŽNJICA, OKO,
BRADA, SRCE, PRST, KRV, KOŽA, UŠI, USTA, GRLO, JEZIK

NOGA:

od malih (najmanjih) nogu - _____

pasti/padati pred noge *komu* - _____

dobiti noge - _____

imati dvije lijeve <noge> - _____

biti na nogama - _____

biti (stajati) <s> jednom nogom u grobu - _____

gori <tlo> pod nogama *komu* - _____

<jedva> vući noge - _____

pasti/padati (spasti/spadati) s nogu - _____

ustati/ustajati na lijevu nogu - _____

odsjekle su se noge *komu* - _____

s noge na nogu [ići, vući se i sl.] - _____

živjeti na velikoj (visokoj) nozi - _____

stajati na <svojim> vlastitim nogama - _____

dići (podignuti i sl.) na noge *koga* - _____

bogu iza nogu - _____

RUKA:

jesti iz ruke *komu* - _____

ide (polazi) od ruke (za rukom) *komu što* - _____

biti (postati) desna ruka *čija (komu)* - _____

uprljati/prljati ruke <*čime (u čemu)*> - _____

nositi (držati i sl.) na rukama *koga* - _____

lijeva ruka desni džep - _____

imati dvije lijeve <ruke> - _____

biti u dobrim rukama - _____

ostati/ostajati praznih ruku - _____

imati kruh u rukama - _____

imati vezane (sputane) ruke - _____

pasti u *čije* ruke - _____

dati/davati slobodne (odriješene) ruke *komu* - _____

križati se (prekrižiti se) lijevom rukom - _____

dati/davati (staviti/stavljati) ruku u vatru <*za koga (da)...*> - _____

dignuti/dizati ruku *na koga* - _____

imati (držati) kormilo <*čega*> u <svojim> rukama - _____

prekriženih (skrštenih) ruku [sjediti, čekati, gledati itd.] - _____

imati pune ruke posla - _____

imati zlatne ruke - _____

biti načinjen na svoju ruku (fozu) - _____

GLAVA:

uzdignute glave - _____

neće pasti kruna s glave *komu* - _____

glavu gore <!> - _____

pognuti glavu - _____

imati soli u glavi - _____

<ne> boli glava *koga za koga, za što* - _____

ni vlas s glave neće pasti (nije pala) *komu* - _____

ići (htjeti) glavom kroz (kroza) zid - _____

utuviti (uvrtjeti, zabiti) <sebi (si)> u glavu *što* - _____

imati mušice (muhe, bube, bubice) <u glavi> - _____

odmjeriti/mjeriti *koga od glave do pete* - _____

držati visoko glavu - _____

imati tvrdu glavu - _____

fali (nedostaje) *komu* <koja> daska u glavi - _____

nisu svi kotači u glavi *komu* - _____

udaren mokrom krpom (čarapom) <po glavi> - _____

izgubiti/gubiti glavu *za kim* - _____

zaljubiti se preko glave - _____

zavrtjeti glavom *komu* - _____

ode glava <*komu*> <!> - _____

staviti/stavljati glavu na kocku (panj) - _____

nositi (imati, držati) glavu u torbi - _____

biti bez glave - _____

ne znam gdje *mi* je glava - _____

imati preko glave *čega* - _____

preko glave je *komu čega* - _____

udarilo je u glavu *komu što* - _____

kao <muha> bez glave [trčati, bježati, motati se i sl.] - _____

zadužiti se preko glave - _____

ne ide (ne ulazi) u glavu *komu što* - _____

izbiti <sebi (si)> iz glave *koga, što (da...)* - _____

ne ide (ne izlazi) iz glave *komu tko, što* - _____

istjerati *komu* mušice (muhe, bube, bubice) <iz glave> - _____

držati glavu u pijesku - _____

dati po glavi *komu* - _____

dobiti po glavi - _____

uvrh glave - _____

NOS:

dignuti/dizati nos <visoko (do neba)> - _____

ne vidjeti daje od nosa - _____

zabadati (gurati) <svoj> nos <u što> - _____

imati <dobar> nos *za što* - _____

vidjeti po nosu *komu* - _____

dobiti po nosu - _____

staviti/stavljati (gurnuti, gurati i sl.) pod nos *komu što* - _____

povući/vući za nos *koga* - _____

ispred nosa [biti, nalaziti se i sl.] - _____

pod (pred) nosom [biti, nalaziti se i sl.] - _____

DUPE:

lizati dupe *komu* - _____

dok dođe iz dupeta u glavu *komu što* - _____

pasti na dupe <od čuda i sl.> - _____

dati nogom u dupe *komu* - _____

digni dupe <!> - _____

STRAŽNJICA:

imati crve u stražnjici - _____

OKO:

pasti (napasti, pariti) oči *na komu, na čemu* - _____

<zauvijek> sklopiti (zaklopiti) oči - _____

<ni> oka ne sklopiti - _____

držati (imati) na oku *koga, što* - _____

baciti/bacati oko *na koga, na što* - _____

pogledati/gledati ispod oka *koga, što* - _____

vidjeti na svoje oči *koga, što* - _____

biti trn u oku *komu* - _____

imati veće oči od želuca (nego želudac) - _____

u četiri òka - _____

od òka - _____

BRADA:

sijeda (bijela) brada - _____

SRCE:

staviti ruku na srce - _____

od <svega> srca [željeti, čestitati, zahvaliti itd.] - _____

svim srcem - _____

srce je na mjestu *komu* - _____

bez srca - _____

tvrda (kamena) srca - _____

pao je kamen sa srca *komu* - _____

srce se para (kida, cijepa) *komu* - _____

nasmijati se/smijati se od srca - _____

KRV:

to je u krvi *komu* - _____

od krvi i mesa - _____

ledi se (sledila se) krv <u žilama> *komu* - _____

biti krvav pod kožom (ispod kože) - _____

PRST:

imäti čä u mälen pŕstu - _____

imati duge prste - _____

zalijepilo se za prste *komu što* - _____

ne taknuti <ni> <malim> prstom *koga, što* - _____

da prste poližeš - _____

pogledati/gledati (progledati) kroz prste *komu* - _____

može se na prste <jedne ruke> izbrojiti (prebrojiti i sl.) koga, što -

_____

KOŽA:

biti debele (tvrde) kože - _____

imati debelu (tvrdu) kožu - _____

biti (naći se) u *čijoj* koži - _____

iskusiti (osjetiti/osjećati i sl.) na <svojoj> koži - _____

UŠI:

pokriti se (poklopiti se) ušima - _____

sidī na uši - _____

USTA:

ide (curi) <još> mlijeko iz usta *komu* - _____

baciti (ubaciti) u usta *što* - _____

uzeti/uzimati (oteti/otimati i sl.) kruh (zalogaj) iz usta *komu* - _____

faliti na sva ūsta kēga - _____

GRLO:

biti do grla u dugovima - _____

došla je voda do grla <*komu*> - _____

JEZIK:

biti duga jezika - _____

imati jezik kao krava rep - _____

pregristi jezik - _____

bez dlake na jeziku [reći, kazati, govoriti itd.] - _____

jak na jeziku - _____

povući/vući (potegnuti/potezati) za jezik *koga* - _____

razvezao se jezik *komu* - _____

(imati) brži jezik od pameti - _____

držati jezik za zubi - _____

navrh jezika je kemu ča - _____